

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1. Ο ρωμαϊκός κόσμος

(6-8 διδακτικές ώρες)

1.1 Ρώμη: η γέννηση και η ανάπτυξη μιας ισχυρής πόλης

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Επισκόπηση των κύριων ιστορικών γεγονότων της περιόδου από την ίδρυση της Ρώμης ως το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου	Να αποκτήσουν γενική εποπτεία του ιστορικού πλαισίου από την ίδρυση της Ρώμης ως το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου.	Λαοί της Ιταλίας, αποικίες, πόλεμοι, publica	Περιοδολόγηση, ιστορική εξέλιξη, γεγονός, τόπος	Δημιουργία ιστορικής χρονογραμμής, στην οποία καταγράφονται γεγονότα-σταθμοί και σημαντικά πρόσωπα της απολυταρχικής και ρεπουμπλικανικής περιόδου της Ρώμης. Ανάρτησή της στην τάξη και στον ιστότοπο του μαθήματος.
Από τον μύθο στην ιστορία	Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους η αντίληψη-μνήμη της καταγωγής συνδέθηκε με μύθους και λογοτεχνικές παραδόσεις στη Ρώμη. Να κατανοήσουν το ρωμαϊκό χρονολογικό σύστημα και να το διακρίνουν από το καθιερωμένο χριστιανικό.	Λύκαινα, Τροία, Ρωμύλος και Ρέμος, παράδοση, μυθική καταγωγή	Μακρά διάρκεια, χρονολογικό σύστημα, ιστορική οπτική	Μελέτη αποσπασμάτων της Αινειάδας του Βιργιλίου στα οποία γίνεται αναφορά στην τρωική καταγωγή των ιδρυτών της Ρώμης. Αναζήτηση στο διαδίκτυο σύγχρονων χρήσεων του ρωμαϊκού συμπλέγματος της Λύκαινας του Καπιτωλίου και των αδελφών Ρωμύλου και Ρέμου, ιδρυτών της πόλης, που θηλάζουν (Μουσείο Καπιτωλίου, Ρώμη), όπως π.χ. ως έμβλημα των Ολυμπιακών Αγώνων του 1960, που διεξήχθησαν στη Ρώμη και της ποδοσφαιρικής ομάδας «Ρόμα»

				ή ως πηγή έμπνευσης για μοντέρνους καλλιτέχνες, όπως ο πολωνός γλύπτης Paweł Wocial στο έργο του <i>Look at Me (New Capitoline Wolf)</i> , 2011. Κατασκευή ενός τριμερούς συγχρονικού χρονολογικού πίνακα με σημαντικά γεγονότα (ελληνικό, ρωμαϊκό και χριστιανικό σύστημα).
Από τη βασιλεία στη δημοκρατία	<p>Να κατανοήσουν την πολιτειακή εξέλιξη στη Ρώμη από την ίδρυσή της μέχρι το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου.</p> <p>Να αντιληφθούν την πολυσημία της έννοιας της δημοκρατίας συγκρίνοντας τη δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας με τη δημοκρατία (res publica) της Ρώμης.</p>	Βασιλιάς, πατρίκιοι, πληβείοι, δούλοι, δικτάτορας, σύγκλητος, στρατός, πελάτες, κοινωνική πυραμίδα	Εξέλιξη, διαδοχή, ομοιότητες και διαφορές	<p>Κατασκευή κοινωνικών-πολιτικών πυραμίδων μετά από μελέτη δευτερογενών πηγών που περιγράφουν τη δομή των πολιτευμάτων της Ρώμης, όπως αυτά εξελίχθηκαν.</p> <p>Συζήτηση για τις ομοιότητες και τις διαφορές της δημοκρατίας της Ρώμης με τη δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας.</p>
Ρωμαϊκή κοινωνία και πολιτισμός (οικονομία, θρησκεία, οικογένεια)	Να συσχετίσουν την εδαφική επέκταση της Ρώμης με το πέρασμα από την αγροτική οικονομία στη βιοτεχνία και το εμπόριο.	Γεωργία, βιοτεχνία, εμπόριο	Εξέλιξη	Περιγραφή της εξέλιξης της οικονομίας του ρωμαϊκού κράτους με ψηφιακή παρουσίαση, στην οποία θα αποτυπώνεται στον ιστορικό χάρτη η επέκταση της Ρώμης σε περιοχές και πόλεις με παραγωγική, βιοτεχνική και εμπορική παράδοση.
	<p>Να μελετήσουν τις ιδιαίτερες θρησκευτικές αντιλήψεις των Ρωμαίων και ιδιαίτερα αυτές που συνδέονται με τα αντικείμενα του οίκου τους.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία που η ρωμαϊκή θρησκεία δανείστηκε από</p>	Πολυθεϊσμός, δωδεκάθεο	Μακρά διάρκεια, ιστορική ενσυναίσθηση	<p>Μελέτη δευτερογενούς ιστορικής πηγής που αναφέρεται στις οικιακές θεότητες των Ρωμαίων.</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα με ονόματα και εικόνες αρχαίων ελληνικών και ρωμαϊκών θεών (π.χ. Δίας/Zeus-Zeus, Αθηνά-Minerva, Άρτεμις-Diana, Άρης-Mars, Αφροδίτη-Venus).</p>

	το ελληνικό δωδεκάθεο.			
	Να μελετήσουν τις αντιλήψεις των Ρωμαίων για το θεσμό της οικογένειας και τη σημασία που απέδιδαν στην οικογενειακή παράδοση μέσα από τη ρεαλιστική τέχνη (βερισμός) και τα έθιμα της απόδοσης τιμών στους προγόνους.	Βερισμός (ρεαλιστική τέχνη), Πορτρέτο	Μακρά διάρκεια, ιστορική οπτική, ιστορική ενσυναίσθηση	<p>Με βάση πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές προτείνεται να πραγματοποιηθεί συζήτηση για τη δομή της ρωμαϊκής οικογένειας και τις αξίες που την διέπουν.</p> <p>Μελέτη περίπτωσης: <i>Ο βερισμός στη ρωμαϊκή τέχνη</i> Με αφετηρία το άγαλμα πατρικίου που κρατά πορτρέτα των προγόνων του (Ρώμη, Palazzo dei Conservatori, 1^{ος} αιώνας μ.Χ.) και σε συνδυασμό με δευτερογενείς και πρωτογενείς πηγές (π.χ. Πολύβιος) προτείνεται: (α) μελέτη του εθίμου να κάνουν οι Ρωμαίοι πομπές ή νεκρικές τελετές φορώντας ρεαλιστικά προσωπεία ή κρατώντας πορτρέτα των νεκρών προγόνων τους, (β) συζήτηση για τη σημασία αυτών των εθιμικών πρακτικών.</p>

1.2 Η Ρώμη και ο κόσμος: η άνοδος και η πτώση μιας αυτοκρατορίας

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Επισκόπηση των κύριων ιστορικών γεγονότων της Αυτοκρατορικής Περιόδου (31 π.Χ.-395 μ.Χ.)	Να αποκτήσουν γενική εποπτεία του ιστορικού πλαισίου από τη ναυμαχία στο Άκτιο μέχρι την οριστική διαίρεση του ρωμαϊκού κράτους σε ανατολικό και δυτικό από τον Θεοδούσιο Α΄.	Μοναρχία, «ρωμαϊκή ειρήνη» (pax romana), η Μεσόγειος, «ρωμαϊκή λίμνη» (mare nostrum)	Περιοδολόγηση, ιστορική εξέλιξη, γεγονός	Κατασκευή ιστορικής χρονογραμμής, στην οποία καταγράφονται γεγονότα-σταθμοί και σημαντικά πρόσωπα της αυτοκρατορικής περιόδου της Ρώμης.
Εξουσία και διοίκηση στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Η Ελλάδα, ρωμαϊκή επαρχία	Να επισημάνουν τις αλλαγές που επέφερε στο χάρτη της Ευρώπης, της βόρειας Αφρικής και της Ασίας η επέκταση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.	αυτοκρατορία, ρωμαιοκρατία, κατακτητικοί πόλεμοι	Αλλαγή, χώρος και χρόνος	Παρατήρηση στο χάρτη και ορισμός της εδαφικής επικράτειας του ρωμαϊκού κράτους. Εντοπισμός της θέσης της Ελλάδας ως ρωμαϊκής επαρχίας και των κυριότερων πόλεων της περιόδου. Αξιοποίηση διαδικτύου ή λογισμικού ιστορικών χαρτών με σκοπό την προβολή των φάσεων της εδαφικής διεύρυνσης του ρωμαϊκού κράτους.
	Να κατανοήσουν τη σημασία του θεσμού του αυτοκράτορα ως συνεκτικού παράγοντα της αυτοκρατορίας.	Αυτοκράτορας-θεός (Imperator), Αύγουστος, προπαγάνδα	Αλλαγή, αιτία και αποτέλεσμα, οπτική πηγή	Μελέτη περίπτωσης «ο Οκταβιανός Αύγουστος»: Οι μαθητές-τριες/τριες αναζητούν στο διαδίκτυο αγάλματα-ανδριάντες του Οκταβιανού Αυγούστου, τα συγκρίνουν με αγάλματα Ελλήνων θεών και συζητούν για το τι επιδίωκε ο Οκταβιανός παραγγέλλοντας τέτοιου είδους αναπαραστάσεις του εαυτού του.
	Να αντιπαραβάλουν τον τύπο πολίτη της αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας με τον υπήκοο της ρωμαϊκής επαρχίας. Να εκτιμήσουν την ανατροπή που	Πολίτης και υπήκοος	Σύγκριση	Μετά από μελέτη πηγών, σύγκριση των χαρακτηριστικών του πολίτη μιας ελληνικής δημοκρατικής πόλης-κράτους της κλασικής περιόδου με τον υπήκοο της ρωμαϊκής επαρχίας και καταγραφή των επιμέρους διαφορών σε δυο στήλες.

	επέφερε στο πολιτικό και κοινωνικό status το Διάταγμα του Καρακάλλα (212 μ.Χ.).			Ακολουθως, δραματοποίηση των δύο τύπων πολίτη (παιχνίδι ρόλων).
Ρωμαϊκή κοινωνία και πολιτισμός	Να κατανοήσουν τον πολυπολιτισμικό, πολυφυλετικό και πολυθρησκευτικό χαρακτήρα των κοινωνιών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.	Πολυπολιτισμικές κοινωνίες, Πάνθεο, ανατολικές θρησκείες, πολυθεϊσμός-μονοθεϊσμός, ιουδαϊσμός, εξέγερση, διασπορά	Συνέχεια και αλλαγή, σύγκριση και διαφορά, ιστορική οπτική, πολυπρισματικότητα	Σύνταξη καταλόγου με τους λαούς και τα έθνη που κατοικούσαν στην ρωμαϊκή επικράτεια. Χαρτογράφηση των θρησκειών. Σύγκριση με τον σύγχρονο χάρτη των κρατών και των θρησκειών στην ίδια επικράτεια.
	<p>Να αξιολογήσουν τα τεχνικά επιτεύγματα των Ρωμαίων και τη συμβολή τους στην υγιεινή και γενικότερα στην ποιότητα ζωής των αστικών κυρίως πληθυσμών· να τα συγκρίνουν με έργα ιδιωτικής και δημόσιας υγιεινής που χρησιμοποιούνται στις σημερινές κοινωνίες.</p> <p>Να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους οι Ρωμαίοι κατασκεύασαν εκτεταμένο και οργανωμένο οδικό δίκτυο με εμπορικούς δρόμους.</p>	μηχανική, υδραγωγείο, θέρμες, αποχέτευση, βεσπασιανές, γέφυρα, αψίδα-καμάρα, τσιμέντο, πολυκατοικία, έπαυλη-βίλα, Εγνατία Οδός, λιμάνι, εμπόριο	Υλικός πολιτισμός, τεχνολογία, ομοιότητα και διαφορά	<p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με ρωμαϊκά τεχνικά έργα (φωτογραφίες και σχεδιαστικές αναπαραστάσεις).</p> <p>Κατασκευή λευκώματος με θέμα «Καθημερινές συνήθειες: συγκρίνοντας τον τρόπο ζωής των κατοίκων μιας ρωμαϊκής πόλης με τον δικό μας».</p> <p>Κατασκευή χάρτη με αποτύπωση της διαδρομής της αρχαίας και σύγχρονης Εγνατίας Οδού στον οποίο θα επισημαίνονται αρχαίες και σύγχρονες πόλεις ή και χωριά. Προτείνεται ο χάρτης να πλαισιώνεται με φωτογραφίες κατάλοιπων της ρωμαϊκής οδού. Συζήτηση για τα μέσα συγκοινωνίας και επικοινωνίας, καθώς και για την ελευθερία</p>

	<p>Να περιγράψουν και να αξιολογήσουν βασικά χαρακτηριστικά της καθημερινής ζωής των ανθρώπων στα ρωμαϊκά χρόνια και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές με την καθημερινή ζωή σήμερα.</p>	<p>ψυχαγωγία, αρένα, «άρτος και θεάματα», θέατρο, αμφιθέατρο, μονομαχίες, θηριομαχίες</p>	<p>ομοιότητα-διαφορά</p>	<p>μετακίνησης τότε και σήμερα.</p> <p>Διερεύνηση σε ομάδες των δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής με την αξιοποίηση οπτικών πηγών (π.χ. τοιχογραφιών) και μεταγλωττισμένων, πρωτογενών γραπτών πηγών (π.χ. Ασχολίες των ανθρώπων στα ρωμαϊκά χρόνια/ Διατροφή στα ρωμαϊκά χρόνια/ Εκπαίδευση στα ρωμαϊκά χρόνια/ Αλλαγές και συνέχειες στην καθημερινή ζωή ανάμεσα στη Ρωμαϊκή εποχή, την Ελληνιστική εποχή και σήμερα.</p>
	<p>Να εντοπίσουν σε έναν πολεοδομικό χάρτη πόλης της ρωμαϊκής εποχής (π.χ. Ρώμη, Πομπηΐα, Κόρινθος, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Φίλιπποι) τα βασικά δημόσια κτίρια και τους χώρους και να εξηγήσουν τη λειτουργία τους.</p>	<p>Φόρουμ, βασιλική, καπιτώλιο, βιβλιοθήκη</p>	<p>Ιστορική οπτική, αλλαγή, συνέχεια, υλικές μαρτυρίες του παρελθόντος</p>	<p>Ως μελέτες περίπτωσης προτείνεται να εξεταστούν πόλεις στην Ελλάδα στις οποίες διασώθηκαν πολλά κατάλοιπα από τη ρωμαϊκή εποχή όπως η Θεσσαλονίκη, οι Φίλιπποι, η Νικόπολη, το Δίον, η Αθήνα, η Πάτρα, η Κόρινθος, το Άργος, η Κνωσός κ.ά. Έρευνα –εντοπισμός από ομάδες μαθητών σύμφωνα με την περιοχή που διαμένουν ρωμαϊκών μνημείων όπως υδραγωγεία, τείχη, αψίδες, θέατρα και άλλα μνημεία, καταγραφή των στοιχείων ταυτότητάς τους και κατόπιν συζήτηση στην τάξη. Εναλλακτικά, η έρευνα είναι δυνατόν να γίνει με περιήγηση στο διαδίκτυο, αξιοποίηση σχετικών ιστοσελίδων και παρουσίασή τους στην τάξη.</p>

<p>Ο «ελληνορωμαϊκός πολιτισμός» και η σύγχρονη Ευρώπη</p>	<p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν την επίδραση που άσκησαν η αρχαία ελληνική διανοήση και οι τέχνες στον ρωμαϊκό πολιτισμό.</p> <p>Να εκτιμήσουν την επίδραση του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού στον νεότερο και σύγχρονο κόσμο. Και αντίστροφα, να συζητήσουν την σημασία που αποδίδει σήμερα ο ευρωπαϊκός κόσμος στον λεγόμενο «ελληνορωμαϊκό πολιτισμό».</p>	<p>Κλασικισμός, ρωμαϊκά αντίγραφα, ελληνορωμαϊκός πολιτισμός, ευρωπαϊκός πολιτισμός</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή</p>	<p>Παρατήρηση αρχαιοελληνικών και ρωμαϊκών γλυπτών, εντοπισμός και καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών.</p> <p>Συσχέτιση της αφήγησης της «Αινειάδας» του Βιργιλίου με τα Ομηρικά Έπη. Εντοπισμός ομοιοτήτων.</p> <p>Διαθεματική Δραστηριότητα-Επέκταση: «Ληλασία και μεταφορά ελληνικών έργων τέχνης από τους Ρωμαίους στην Ιταλία». Συζήτηση για τις αρνητικές αλλά και για τις θετικές πλευρές του φαινομένου. (Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι οι Ρωμαίοι αφενός απογύμνωσαν τις ελληνικές πόλεις από πολύτιμα έργα της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, αφετέρου όμως θαύμασαν τον ελληνικό πολιτισμό, τον μιμήθηκαν και τον διέδωσαν σε όλη την επικράτεια, ενώ πολλά ελληνικά κλασικά γλυπτά θα ήταν άγνωστα σήμερα, αν δεν υπήρχαν τα ρωμαϊκά τους αντίγραφα π.χ. ο <i>Δισκοβόλος</i> του Μύρωνα και ο <i>Δορυφόρος</i> του Πολυκλείτου).</p> <p>Δημιουργία καταλόγου φωτογραφικής συλλογής και έκθεσης με κτίρια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα από όλο τον κόσμο, τα οποία είναι εμπνευσμένα από αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά κτίρια (π.χ. πύλη του Βραδεμβούργου στο Βερολίνο, Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο, Καπιτώλιο στην Ουάσινγκτον). Οι φωτογραφίες θα συνοδεύονται από τα στοιχεία ταυτότητας του έργου (όνομα κτιρίου, χρόνος</p>
---	--	---	----------------------------	--

				κατασκευής, αρχιτέκτονας και χορηγός, χρήση, σύντομη περιγραφή).
--	--	--	--	--

1.3 Από τις αρχαίες θρησκείες στον Χριστιανισμό

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Οι διωγμοί των χριστιανών	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να διερευνήσουν τις αιτίες των διωγμών των χριστιανών από το ρωμαϊκό κράτος και τις μορφές που αυτοί πήραν.</p> <p>Να κατανοήσουν τις λειτουργίες της κατακόμβης κατά την περίοδο των διωγμών.</p> <p>Να προσεγγίσουν με ιστορική οπτική και να εξηγήσουν το χριστιανικό αγιολόγιο.</p>	<p>Χριστιανός, εθνικός, ειδωλολάτρης, διωγμοί, κατακόμβες, κρύπτες, μάρτυρες</p>	<p>αίτια, συνέπειες, πολυπρισματικότητα, ιστορική ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορικό ερώτημα</p>	<p>Αποτύπωση στοιχείων αναφορικά με τους διωγμούς των χριστιανών σε χρονολόγιο-ιστοριογραμμή (χώρος, χρονολογίες, πρόσωπα, σημαντικά γεγονότα).</p> <p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών, πρωτογενών και δευτερογενών, κατά προτίμηση αντικρουόμενων, οι οποίες φωτίζουν τα αίτια και τις συνέπειες των διωγμών.</p> <p>Δραστηριότητα δραματοποίησης: Υπόδυση των ρόλων του Ρωμαίου αυτοκράτορα Δέκιου, ενός χριστιανού της εποχής του κι ενός «ανακριτή» με σκοπό την ανακάλυψη των αιτιών των διωγμών και των συνεπειών τους για την αυτοκρατορία.</p> <p>Μελέτη μιας κατακόμβης-κρύπτης κατά την περίοδο των</p>

				<p>διωγμών. Συλλογή και αποκωδικοποίηση εικονιστικών συμβόλων. Περιγραφή κατόψεων. (Αντιπροσωπευτικά δείγματα: οι κατακόμβες της Ρώμης στην Ιταλία και οι κατακόμβες της Μήλου στην Ελλάδα].</p> <p>Συζήτηση αποσπασμάτων από βίους αγίων που αποτέλεσαν θύματα διωγμών. (Ενδεικτικά αναφέρονται οι άγιοι: Δημήτριος, Γεώργιος, Αικατερίνη, Ακάκιος ο Καππαδόκης, Ανυσία).</p>
Το Διάταγμα των Μεδιολάνων (313 μ.Χ.)	<p>Να συζητήσουν για τους λόγους έκδοσης του Διατάγματος των Μεδιολάνων και να εκτιμήσουν τη σημασία του για την αναγνώριση και καθιέρωση της χριστιανικής θρησκείας.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία της ανεξιθρησκίας για την ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων που ζουν σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες.</p>	Ανεξιθρησκία	Τομή, Ηθική διάσταση	<p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών και καταγραφή πληροφοριών για τις συνέπειες της έκδοσης του Διατάγματος των Μεδιολάνων για την αυτοκρατορία.</p> <p>Συζήτηση για τη σημασία της ανεξιθρησκίας σε μια σύγχρονη κοινωνία.</p>

<p>Από την ανεξιθρησκία στον θρησκευτικό φανατισμό</p>	<p>Να διερευνήσουν τα αίτια εμφάνισης φαινομένων μισαλλοδοξίας.</p> <p>Να επισημάνουν τις συνέπειες της μισαλλοδοξίας.</p> <p>Να υποστηρίξουν με επιχειρήματα τις στάσεις τους για τον θρησκευτικό φανατισμό.</p>	<p>μισαλλοδοξία, θρησκευτική ετερότητα</p>	<p>Αιτίες-συνέπειες, εναλλακτικές ερμηνείες, ιστορικό πλαίσιο, ηθική διάσταση της ιστορίας</p>	<p>Παρουσίαση περιπτώσεων ιστορικών προσώπων «θυμάτων» μισαλλοδοξίας τόσο από την πλευρά των χριστιανών όσο και των εθνικών (π.χ. Αικατερίνη της Αλεξάνδρειας και Υπατία αντίστοιχα).</p> <p>Επεξεργασία γραπτών πηγών για την ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών ως προς την αντιμετώπιση της θρησκευτικής ετερότητας από την πλευρά των χριστιανών και των εθνικών.</p> <p>Συζήτηση για τις συνέπειες της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας στο παρελθόν και στο παρόν.</p>
---	---	--	--	--

2. Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη της Ανατολής

(2-3 ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- Προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Κωνσταντινούπολη, η νέα πρωτεύουσα αυτοκρατορίας της</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να εντοπίσουν στον χάρτη τη θέση της νέας πρωτεύουσας και να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους αυτή επιλέχθηκε (οικονομικούς, στρατιωτικούς, πολιτικούς κ.ά).</p>	<p>Κωνσταντινούπολη, Επτάλοφος, Ανθούσα (κατ' αντιστοιχία με το «flora» της Ρώμης)</p>	<p>Τόπος, ιστορική οπτική</p>	<p>Επισήμανση σε χάρτη των πρώτων μεταχριστιανικών αιώνων της θέσης της Κωνσταντινούπολης. Συζήτηση για τα πλεονεκτήματα (ή και τα μειονεκτήματα) αυτής της επιλογής σε διάφορους τομείς.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Οι μαθητές-τριες υποδυόμενοι τον Κωνσταντίνο και τους αξιωματούχους του συζητούν κατά</p>

	<p>Ειδικότερα, να εξηγήσουν τις επιλογές του Κωνσταντίνου: α. Να ιδρύσει την πόλη στη συγκεκριμένη γεωγραφική θέση και όχι αλλού (Σαρδική, Θεσσαλονίκη, Ίλιον ή Χαλκηδόνα). β. Να ακολουθήσει την ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση δίνοντας στην πόλη το όνομά του και στολίζοντάς την με λαμπρά κτίρια.</p>	<p>Χρυσό «μίλιον» Σύγκλητος, Πραιτώριο, Καπιτώλιο «Γενέθλιον» (επίσημη κρατική γιορτή ίδρυσης της πόλης στις 11 Μαΐου 330, κατά το πρότυπο των μυθικών γενεθλίων της Ρώμης στις 21 Απριλίου 753 π.Χ.)</p>		<p>τη διάρκεια σύσκεψης τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ίδρυσης της νέας πρωτεύουσας στο Βυζάντιο. Η προετοιμασία της συζήτησης προτείνεται να περιλαμβάνει την αξιοποίηση δευτερογενών ιστορικών πηγών και τη χρήση χάρτη της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου, στον οποίο θα σημειώνονται τα κράτη, οι επιδρομές, οι χερσαίοι και οι θαλάσσιοι δρόμοι.</p> <p>Δημιουργία γραπτών αφηγήσεων βασισμένων σε πρωτογενείς πηγές για την τελετή των εγκαινίων της πόλης στις 11 Μαΐου 330 (Πηγές: Ψευδο-Κωδινός, Ησύχιος, Πάτρια, Πασχάλιον Χρονικόν, Άννα Κομνηνή, Βίος Κωνσταντίνου, Σωζόμενος κ.ά.)</p>
	<p>Να αντιληφθούν την αδιάλειπτη συνέχεια της ζωής της Κωνσταντινούπολης από την ίδρυση του Βυζαντίου ως αποικίας των Μεγαρέων τον 7^ο αιώνα και κυρίως από την ίδρυσή της από τον Κωνσταντίνο το 330 μ.Χ. μέχρι σήμερα.</p>	<p>Βυζάντιο, Νέα Ρώμη, Κωνσταντινούπολη, Βασιλεύουσα, Konstantiniye (ονομασία της οθωμανικής περιόδου) και Istanbul</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ιστορικά ονόματα, υλικές μαρτυρίες-μνημεία</p>	<p>Δημιουργία ιστορικής χρονογραμμής στην οποία θα αποτυπώνονται οι διαφορετικές περιόδους κυριαρχίας. Κάθε περίοδος θα συνοδεύεται από εικονιστικές πηγές, πρωτογενείς, δευτερογενείς ή σχεδιαστικές αναπαραστάσεις μνημείων ή μνημειακών συγκροτημάτων με επεξηγηματικά υπομνήματα.</p>

	Να γνωρίσουν τις διαφορετικές ονομασίες και προσδιορισμούς της νέας πόλης και να εξηγήσουν τη σημασία τους.	(μετονομασία το 1930)		Διερεύνηση των διαφορετικών ονομασιών της νέας πρωτεύουσας και των συμβολικών σημασιών τους (Κωνσταντινούπολη, Νέα Ρώμη, Επτάλοφος, Ανθούσα, Βασιλεύουσα, Μεγαλόπολις) μέσω της μελέτης και ανάλυσης δευτερογενών και πρωτογενών πηγών.
--	---	-----------------------	--	---

3. Νέοι λαοί κατακλύζουν την Ευρώπη (1-2 ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- Προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να γνωρίσουν τους νέους λαούς που εμφανίζονται στην Ευρώπη από τον 4 ^ο έως τον 6 ^ο αι. μ.Χ (Γότθοι, Βουργουνδοί, Βάνδαλοι, Φράγκοι κατά την Α' φάση μετανάστευσης, Ούννοι, Βούλγαροι κατά τη Β' φάση	έλλειψη γης κι αγαθών, μεταναστεύσεις, γερμανικά φύλα, κατάλυση δυτικού ρωμαϊκού κράτους, εθιμικές παραδόσεις,	ρήξη, αιτίες και συνέπειες, γλώσσα της ιστορίας, ιστορική οπτική	Περιγραφή με βάση ψηφιακό διαδραστικό χάρτη του 4 ^{ου} -6 ^{ου} αιώνα των μετακινήσεων των κυριότερων νέων λαών και των βασιλείων που δημιουργήθηκαν στη θέση κυρίως του δυτικού ρωμαϊκού κράτους. Επεξεργασία και σχολιασμός δευτερογενών ιστορικών πηγών, στις οποίες περιγράφονται οι συνέπειες της εμφάνισης νέων λαών στην Ευρώπη.

	<p>μετανάστευσης, Λογγοβάρδοι/Λομβαρδοί, Άβαροι κατά την Γ' φάση μετανάστευσης. Βίκινγκς και Ούγγροι από τον 9^ο αιώνα).</p> <p>Να διακρίνουν τα αίτια και τις συνέπειες των μαζικών μεταναστεύσεων των λαών προς την κεντρική, τη νότια Ευρώπη και τη βόρεια Αφρική.</p> <p>Να επισημάνουν στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας των λαών που μετανάστευσαν στην Ευρώπη αυτή την περίοδο.</p> <p>Να εξηγήσουν με ιστορικούς όρους γιατί οι λαοί αυτοί ονομάστηκαν σωρευτικά τότε «βάρβαροι» και να συζητήσουν τη σημασιοδότηση των εννοιών «βάρβαρος» και «βάνδαλος» τόσο για τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, όσο και για τις σημερινές επικοινωνιακές περιστάσεις.</p>	<p>μεικτός πολιτισμός, διαπολιτισμική επαφή</p>		<p>Επεξεργασία γραπτών και εικονιστικών πηγών που αναδεικνύουν πολιτισμικά χαρακτηριστικά των νεοεισερχομένων λαών στην Ευρώπη (κοινωνία, γλώσσα, τέχνη, θρησκεία).</p> <p>Συζήτηση για την πρόσληψη της έννοιας του «βαρβάρου» και της «βαρβαρότητας» αφενός στην ελληνική και στη ρωμαϊκή αρχαιότητα κι αφετέρου στη σημερινή εποχή.</p> <p>Ανάδειξη της σημασίας των συναντήσεων και της πολιτισμικής αλληλεπίδρασης διαφορετικών λαών με την αξιοποίηση και συζήτηση ιστορικών μυθιστορημάτων στο πλαίσιο διαθεματικών δραστηριοτήτων στην Ιστορία και τη Γλώσσα-Λογοτεχνία.</p>
--	---	---	--	--

4. Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία (2-3 ώρες)

4.1 Το όραμα του Ιουστινιανού

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	Να διερευνήσουν τους λόγους για τους οποίους ο Ιουστινιανός επιχείρησε να επανενώσει τα εδάφη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.	Πολιτική ιδεολογία, Ρωμαϊκή οικουμένη, Αυτοκρατορική	Χώρος, χρόνος, ιστορική αιτιότητα, ιστορική σημαντικότητα	Αξιοποίηση χάρτη ή χαρτών για την ανάδειξη των εδαφικών κατακτήσεων του Ιουστινιανού στη Δύση. Αξιοποίηση χρονογραμμής για τον προσδιορισμό της μακράς διάρκειας των πολεμικών επιχειρήσεων, σε

	<p>Να εντοπίσουν στον χάρτη και να σχολιάσουν την επέκταση των ορίων του κράτους μετά τις κατακτήσεις του Ιουστινιανού. Ακολούθως, να συγκρίνουν την έκταση του Ιουστινιανείου κράτους με την έκταση που είχε η ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά την εποχή του Κωνσταντίνου.</p> <p>Να κατανοήσουν και να συζητήσουν για τους τρόπους με τους οποίους ο Ιουστινιανός διαμόρφωσε τη δημόσια εικόνα του και πρόβαλε τη δύναμη του βυζαντινού κράτους.</p>	<p>τέχνη</p>	<p>σύγκριση με το βραχύ διάστημα που μεσολάβησε μέχρι την ανατροπή της βυζαντινής εξουσίας από τα επερχόμενα γερμανικά φύλα.</p> <p>Μελέτη της ψηφιδωτής παράστασης του Αγίου Βιταλίου της Ραβέννας, στην οποία απεικονίζονται ο Ιουστινιανός και η Θεοδώρα με τις ακολουθίες τους, καθώς και νομισμάτων της εποχής. Έμφαση στα σύμβολα εξουσίας και κύρους, όπως, π.χ. το φωτοστέφανο και η σταυροφόρος σφαίρα.</p>
--	--	--------------	--

4.2 Οι γειτονικοί λαοί του Βυζαντίου: εκχριστιανισμός και διπλωματία

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	

	<p>Να κατανοήσουν τη σύνδεση του εκχριστιανισμού των Βουλγάρων, των Σλάβων και των Ρώσων με την εξωτερική πολιτική του Βυζαντίου τον 9^ο και 10^ο αιώνα.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία στον πολιτισμό των λαών αυτών που διατηρήθηκαν από τη σχέση τους με το Βυζάντιο.</p>	<p>Εκχριστιανισμός, Ιεραποστολή, διπλωματία, γλαγολιτικό και κυριλλικό αλφάβητο</p>	<p>Ιστορική σημασία, ομοιότητα, αιτίες και συνέπειες</p>	<p>Εντοπισμός στο χάρτη των κρατών της ανατολικής Ευρώπης, με τα οποία ανέπτυξε σχέσεις το Βυζάντιο.</p> <p>Μελέτη αλφαβητικού πίνακα του κυριλλικού αλφαβήτου και συγκρίσεις με κείμενα σύγχρονων ανατολικών γλωσσών.</p> <p>Μελέτη χριστιανικών ναών της ανατολικής Ευρώπης, που κατασκευάστηκαν την περίοδο ανάπτυξης σχέσεων με το Βυζάντιο, όπως π.χ. Η Αγία Σοφία του Κιέβου. Σύγκριση με αντίστοιχα έργα της βυζαντινής επικράτειας και επισήμανση των ομοιοτήτων που παρατηρούνται.</p>
--	--	---	--	---

4.3 Οι εμπορικές σχέσεις του Βυζαντίου με άλλους λαούς

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να προσδιορίσουν τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ του Βυζαντίου και άλλων λαών (Αβαραι, Πέρσες, Ρώσοι, Βούλγαροι και Κινέζοι).</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία του εμπορίου στην ανάπτυξη ειρηνικών σχέσεων και στην αλληλεπίδραση των πολιτισμών.</p>	<p>Εμπορικοί δρόμοι, οικονομία, «Δρόμος του μεταξιού», βυζαντινά νομίσματα, ειρήνη, πολιτισμική αλληλεπίδραση</p>	<p>Σημαντικότητα, ιστορική οπτική</p>	<p>Εντοπισμός στον χάρτη των κρατών με τα οποία το Βυζάντιο ανέπτυξε εμπορικές σχέσεις και σήμανση των χερσαίων και θαλάσσιων δρόμων που τους συνέδεαν. Συζήτηση για τη σημασία των εμπορικών σχέσεων του Βυζαντίου με άλλους λαούς.</p> <p>Δημιουργία αντίστοιχων καταλόγων των προϊόντων που διακινούνταν σύμφωνα με πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές.</p>

				Συζήτηση για τους τρόπους με τους οποίους το εμπόριο μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των λαών και τον εμπλουτισμό των πολιτισμών.
--	--	--	--	---

5. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (6-7 ώρες)				
5.1 Βυζαντινή κοινωνία και πολιτισμός				
Τίτλος διδασκτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	

<p>Η βυζαντινή κοινωνία</p>	<p>Να κατανοήσουν τη διαστρωμάτωση της βυζαντινής κοινωνίας.</p> <p>Να διακρίνουν τη σημασία του «ελέω θεού» αυτοκράτορα στο Βυζάντιο σε αντίθεση προς τον «αυτοκράτορα – θεό» στη Ρώμη.</p> <p>Να αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση της σημασίας της έννοιας «δήμος» στο Βυζάντιο σε σύγκριση με την αρχαιότητα και συνακόλουθα να εκτιμήσουν την πολιτική και κοινωνική λειτουργία τους στο πλαίσιο της βυζαντινής μοναρχίας.</p>	<p>«Ελέω θεού» αυτοκράτορας, αριστοκρατία, κρατικοί υπάλληλοι, στρατιωτικοί, μεγαλογαιοκτήμονες, έμποροι, βιοτέχνες, ιδιοκτήτες μεσαίων εκτάσεων, πένητες, δούλοι, δήμοι, Πράσινοι, Βένετοι, Ρούσσιοι, Λευκοί, Στάση του «Νίκα»</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ιστορική ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Δημιουργία ατομικά ή ομαδικά κοινωνικής πυραμίδας στην οποία να αναπαρίστανται τα στρώματα της βυζαντινής κοινωνίας.</p> <p>Μελέτη αποσπασμάτων κειμένων και συζήτηση για τα γνωρίσματα που θεωρούνται σημαντικά στον «ελέω Θεού» αυτοκράτορα.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: διαλογική αντιπαράθεση ανάμεσα σε εκπροσώπους του δήμου των Πράσινων και τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό στον Ιππόδρομο για την επιβολή βαριάς φορολογίας αξιοποιώντας χρονογραφίες της εποχής (π.χ. του Θεοφάνους).</p>
<p>Τα επαγγέλματα των Βυζαντινών</p>	<p>Να συγκροτήσουν καταλόγους με αστικά και αγροτικά επαγγέλματα της βυζαντινής κοινωνίας και να τα αντιπαραβάλουν με σημερινά.</p> <p>Να κατανοήσουν τον τρόπο λειτουργίας μίας συντεχνίας.</p> <p>Να γνωρίσουν επαγγελματικές δραστηριότητες των γυναικών</p>	<p>συντεχνίες, αστικά επαγγέλματα, αγροτικά επαγγέλματα, γυναικεία επαγγέλματα</p>	<p>Κοινωνική οργάνωση</p>	<p>Αντιστοίχιση σε πίνακα με ονομασίες και εικόνες βυζαντινών και σύγχρονων αστικών και αγροτικών επαγγελμάτων.</p> <p>Παρατήρηση εικονιστικών πηγών και σχεδιαστική αναπαράσταση της αγοράς μίας βυζαντινής πόλης με τα είδη των καταστημάτων που περιελάμβανε.</p>

	στο Βυζάντιο.			
Η μοναστική ζωή	<p>Να κατανοήσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της μοναστικής ζωής.</p> <p>Να αντιληφθούν τη λειτουργία του βυζαντινού μοναστηριού ως οικονομικού και πολιτιστικού οργανισμού, καθώς και τις κοινωνικές διαστάσεις του έργου των μοναχών (π.χ. ιατρική περίθαλψη και φροντίδα).</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συμβολή των βυζαντινών μοναστηριών στη διάσωση σημαντικών έργων των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων.</p>	Μοναστική κοινωνία, αντιγραφή χειρογράφων, καλλιγραφία	Συνέχεια, εικονιστικές πηγές	<p>Μελέτη και συζήτηση γραπτών και εικονιστικών πηγών που παρουσιάζουν τις εργασίες των μοναχών σε ένα βυζαντινό μοναστήρι.</p> <p>Παρατήρηση χειρογράφων από εικονιστικές πηγές και αντιγραφή τους με μικρογράμματα ή μεγαλογράμματα γραφή. Συζήτηση για την αξία του έργου των βυζαντινών μοναχών.</p>
Η θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία	<p>Να κατανοήσουν τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία.</p> <p>Να συσχετίσουν τους περιορισμούς των γυναικών με την κοινωνική και οικονομική τους θέση αλλά και τα κυρίαρχα ήθη και τις νοοτροπίες.</p>	Έμφυλη διαφοροποίηση στην οικογένεια και στην κοινωνία, κοινωνική ηθική, νοοτροπίες	Ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, σύγκριση	<p>Μελέτη αποσπασμάτων γραπτών πηγών που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή των γυναικών στο Βυζάντιο και σύγκριση με τη θέση της γυναίκας στις σύγχρονες κοινωνίες.</p> <p>Μελέτη περιπτώσεων γυναικών που απέκλιναν από τον κοινωνικό κανόνα και ανέπτυξαν πολιτική και πνευματική δράση (Θεοδώρα, Άννα Κομνηνή, Κασσιανή).</p>

	<p>Να συγκρίνουν τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία με τη θέση της γυναίκας σήμερα.</p>			
<p>Η ανατροφή και η εκπαίδευση των παιδιών</p>	<p>Να συσχετίσουν τον τρόπο ανατροφής και εκπαίδευσης των παιδιών με την οικονομική και κοινωνική θέση της οικογένειας καταγωγής.</p> <p>Να διακρίνουν τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος στο Βυζάντιο, να καταγράφουν τα μαθήματα που διδάσκονταν σε κάθε βαθμίδα και τις μεθόδους διδασκαλίας, να αντιλαμβάνονται την κοινωνική θέση των δασκάλων και τις προοπτικές που ανοίγονταν για τους σπουδαστές των ανώτερων βαθμίδων.</p> <p>Να αντιπαραβάλουν τις δυνατότητες εκπαίδευσης των αγοριών και των κοριτσιών στο Βυζάντιο.</p> <p>Να συγκρίνουν τους στόχους</p>	<p>Παιχνίδια αγοριών και κοριτσιών, γραφή, ανάγνωση, αριθμητική, ψαλτήρι, ρητορική, φιλοσοφία, μαθηματικά, γεωμετρία, αστρονομία, μουσική</p>	<p>Ιστορική οπτική, ιστορική ενσυναίσθηση, σύγκριση</p>	<p>Με βάση πρωτογενείς και δευτερογενείς ιστορικές πηγές, συμπλήρωση ενός εβδομαδιαίου προγράμματος μαθημάτων πρωτοβάθμιου ή (και) δευτεροβάθμιου σχολείου.</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα με τις βαθμίδες εκπαίδευσης του βυζαντινού κράτους και του σημερινού.</p> <p>Μελέτη γραπτών πηγών και συζήτηση για τις έμφυλες και κοινωνικές διαφορές που παρουσιάζονταν στο Βυζάντιο πάνω στην ανατροφή και στην εκπαίδευση των παιδιών.</p> <p>Πώς έγραφαν οι μαθητές-τριες στο Βυζάντιο: Γραφή σε πέτρινη ή κέρινη πλάκα.</p> <p>Παρατήρηση εικονιστικών πηγών και σχεδιαστική αναπαράσταση ή κατασκευή παιχνιδιών με πηλό.</p> <p>Αναπαράσταση ομαδικών παιχνιδιών στη σχολική αυλή.</p>

	<p>και το περιεχόμενο της βυζαντινής εκπαίδευσης με τη σημερινή.</p> <p>Να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα σε παιχνίδια των παιδιών στο Βυζάντιο και σήμερα.</p>			
<p>Η ψυχαγωγία στο Βυζάντιο</p> <p>Ο ιππόδρομος</p> <p>Πανηγύρια και λαϊκές γιορτές</p>	<p>Να περιγράψουν χώρους και τρόπους ψυχαγωγίας στο Βυζάντιο.</p> <p>Να γνωρίζουν τους αγώνες που διεξάγονταν στον ιππόδρομο.</p> <p>Να διακρίνουν τη συνέχεια του εορτασμού θρησκευτικών γιορτών από το Βυζάντιο μέχρι σήμερα και να επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές.</p>	<p>Ιππόδρομος, οπαδοί, θρησκευτικές γιορτές, λαϊκές γιορτές</p>	<p>Συνέχεια, πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, ομοιότητα και διαφορά, σύγκριση</p>	<p>Επεξεργασία και συζήτηση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και παρουσίαση των αγώνων που διεξάγονταν στον βυζαντινό ιππόδρομο.</p> <p>Σχολιασμός συνθημάτων υπέρ των βυζαντινών δήμων στον ιππόδρομο, όπως παρουσιάζονται σε γραπτές και εικονιστικές πηγές (αυτοσχέδιες εγχαράξεις σε αντικείμενα, μνημεία).</p> <p>Παρατήρηση εικονιστικών πηγών με θέμα τα πανηγύρια και τις θρησκευτικές γιορτές στο Βυζάντιο, ανάδειξη του τρόπου εορτασμού τους και σύγκριση με τις αντίστοιχες εκδηλώσεις σήμερα.</p>
Βυζαντινή τέχνη	<p>Να αντιλαμβάνονται την εξέλιξη του αρχιτεκτονικού τύπου των ναών από την παλαιοχριστιανική βασιλική μέχρι τους σταυροειδείς τύπους της ύστερης βυζαντινής περιόδου.</p>	<p>Αγιογραφία, φορητή εικόνα, ψηφιδωτό, τοιχογραφία, βυζαντινή μουσική, υμνογραφία, αρχιτεκτονική, μνημεία</p>	<p>Χώρος, κατάλοιπα του υλικού πολιτισμού</p>	<p>Παρατήρηση και επεξεργασία εικονιστικών και ηχητικών πηγών που αφορούν σε αντιπροσωπευτικά έργα της βυζαντινής τέχνης (αρχιτεκτονικής, ζωγραφικής, αγιογραφίας, ψηφιδωτού, μουσικής, υμνογραφίας, μικροτεχνίας). Άσκηση στην περιγραφή αρχιτεκτονικών μνημείων και εικόνων.</p> <p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με</p>

	<p>Να γνωρίσουν τις κύριες μορφές της θρησκευτικής απεικονιστικής τέχνης (ψηφιδογραφία, φορητή εικόνα, τοιχογραφία) μέσα από χαρακτηριστικά παραδείγματα.</p> <p>Να διακρίνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της βυζαντινής τέχνης, να εξηγήσουν τον αντινατουραλιστικό χαρακτήρα της και να συζητήσουν για την επίδραση που αυτή ασκεί μέχρι σήμερα όχι μόνο στη χριστιανική αλλά και στη μοντέρνα τέχνη.</p> <p>Να κατανοήσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της βυζαντινής μουσικής και υμνογραφίας.</p>			<p>αντιπροσωπευτικά έργα τέχνης (εικόνες, ψηφιδωτά) της βυζαντινής περιόδου. Δημιουργία παραρτήματος με πίνακες μοντέρνων ζωγράφων που έχουν δεχτεί επίδραση από τη βυζαντινή τέχνη.</p> <p>Κατασκευή ψηφιδωτού με διαφορετικά φυσικά υλικά (πέτρες, σπόρους, καρπούς).</p> <p>Επίσκεψη στο εργαστήρι ενός αγιογράφου και γνωριμία με τις τεχνικές που ακολουθεί.</p> <p>Επίσκεψη σε μουσειακούς χώρους όπου φιλοξενούνται συλλογές έργων βυζαντινής τέχνης.</p>
--	---	--	--	--

5.2 Ο ελληνικός χαρακτήρας του Βυζαντίου

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- Προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	

<p>Πολυγλωσσία και ελληνοφωνία στο Βυζάντιο</p>	<p>Να διακρίνουν την ιστορική πολυσημία των εννοιών «ελληνικός» και «ρωμαϊκός» κατά την εποχή αυτή, καθώς και να κατανοήσουν ότι ο προσδιορισμός «βυζαντινός» για την αυτοκρατορία και τους υπηκόους της καθιερώθηκε μεταγενέστερα.</p>	<p>Έλληνας-ελληνικός, Ρωμαίος-ρωμαϊκός, βυζαντινός</p>	<p>Γλώσσα Ιστορίας, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Χρήση ιστορικού λεξικού ή δευτερογενών ιστορικών πηγών, όπου αναλύονται και διακρίνονται οι έννοιες.</p> <p>Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη στον οποίο αποτυπώνονται οι μεταβολές στη σημασία των εννοιών από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.</p>
	<p>Να καταγράψουν τις γλώσσες που μιλούσαν οι πληθυσμοί της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και να ανιχνεύσουν τον ρόλο της ελληνικής γλώσσας στην επικοινωνία, στην εκπαίδευση και στη διοίκηση (ελληνιστική γλωσσική παράδοση, ελληνοφωνία περισσότερων αυτοκρατόρων, ελληνόφωνες περιοχές στο κέντρο και στην περιφέρεια της αυτοκρατορικής επικράτειας, η ελληνιστική κοινή ως γλώσσα του Ευαγγελίου).</p>	<p>Ελληνικά, λατινικά, εβραϊκά, αραμαϊκά, αρμενικά</p>	<p>Πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p>	<p>Κατασκευή χάρτη των γλωσσών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας σύμφωνα με δευτερογενές πηγές.</p> <p>Συζήτηση στην τάξη για τους λόγους για τους οποίους επικράτησε η ελληνική γλώσσα στο Βυζάντιο.</p>

<p>Βυζαντινή και αρχαία ελληνική πνευματική παράδοση</p>	<p>Να αξιολογήσουν τη θέση των αρχαίων ελληνικών στα προγράμματα των εκπαιδευτικών βαθμίδων της βυζαντινής κοινωνίας.</p> <p>Στον αντίποδα, να κατανοούν τις ενέργειες ορισμένων αυτοκρατόρων και εκκλησιαστικών αξιωματούχων που είχαν ως στόχο την εξάλειψη των αρχαιοελληνικών στοιχείων από την εκπαίδευση.</p> <p>Να συγκρίνουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά με τα αντίστοιχα του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος και να διατυπώνουν κρίσεις εξετάζοντας διαφορετικές παραμέτρους των δύο εκπαιδευτικών συστημάτων.</p>	<p>Εγκύκλιος παιδεία, βιβλιοθήκη, λόγιος, Θεολογία-δογματική διδασκαλία-εκκλησιαστική εκπαίδευση</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, σύγκριση, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Μελέτη πηγών της βυζαντινής γραμματείας στις οποίες αναγνωρίζεται η παιδευτική αξία αρχαίων ελληνικών κειμένων (π.χ. η αντιπαράθεση της περίπτωσης του Ιουλιανού από τη μια πλευρά, ο οποίος απαγορεύει σε χριστιανούς να διδάσκουν αρχαία ελληνικά κείμενα, με το παράδειγμα του Μ. Βασιλείου, ο οποίος παραινεί τους νέους να τα μελετούν, επειδή έχουν μεγάλη ηθική αξία. Επίσης, αξιοποίηση της πραγματείας του Γρηγορίου Ναζιανζηνού «Τίνος το ελληνίζειν;»). Συζήτηση.</p> <p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών με βάση ερωτήματα που αφορούν στην αντινομία μεταξύ της εκκλησιαστικής και της ουμανιστικής εκπαίδευσης, η οποία βασίζεται στην ελληνική πνευματική παράδοση. (Ενδεικτικά: διατάγματα του Ιουστινιανού για το κλείσιμο της Ακαδημίας της Αθήνα (529 μ.Χ) / αποφάσεις της εν Τρούλω συνόδου (692 μ.Χ) / η περίπτωση του Λέοντα του Μαθηματικού και ο ανταγωνισμός μεταξύ του αυτοκράτορα Θεόφιλου και του χαλίφη Μανι για το ποιο κράτος θα τον πάρει (9^{ος} αιώνας) / Φώτιος / Αρέθας / Κωνσταντίνος Ζ΄ Πορφυρογέννητος και Μαγναύρα (9^{ος} αιώνας) / Μιχαήλ Ψελλός (11^{ος} αιώνας) / ο λόγιος Ιωάννης Ιταλός και η καταδίκη του για ειδωλολατρία / συγκρότηση οργανωμένης δευτεροβάθμιας εκκλησιαστικής εκπαίδευσης τον 12^ο αιώνα].</p> <p>Σύνταξη δίστηλου πίνακα με τα χαρακτηριστικά της ουμανιστικής και της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης.</p>
---	---	--	--	--

6. 0 Αραβοϊσλαμικός Κόσμος (2 ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Ισλάμ, μια νέα θρησκεία γεννιέται στην Ανατολή	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες γέννησης της νέας μονοθεϊστικής θρησκείας. Να εντοπίσουν τις περιοχές επέκτασης των Αράβων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους παράγοντες που ευνόησαν την εξάπλωση των Αράβων και τις συνέπειες της επέκτασής τους για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.</p> <p>Να συζητήσουν για τις πολλαπλές νοηματοδοτήσεις της έννοιας «τζιχάντ» στη μουσουλμανική θρησκεία, ώστε να μπορέσουν να διακρίνουν στρεβλώσεις ή προπαγανδιστικές χρήσεις του</p>	<p>Άραβες , Ισλάμ, Κοράνι, Μέκκα, Μεδίνα, Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο, Τζιχάντ (πολλαπλές προσλήψεις της έννοιας από τον «ιερό πόλεμο» ως τον «εσωτερικό αγώνα» του ανθρώπου), μισαλλοδοξία, φανατισμός, θρησκευτική ανεκτικότητα</p>	<p>Αιτίες και συνέπειες</p>	<p>Παρατήρηση και σχολιασμός ψηφιακών χαρτών, όπου εμφανίζεται η εδαφική επέκταση του αραβικού κράτους.</p> <p>Συζήτηση για τις αιτίες εξάπλωσης των Αράβων και προσδιορισμός των συνεπειών της για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.</p> <p>Συζήτηση για τον θρησκευτικό φανατισμό και τις συνέπειές του στο παρελθόν και σήμερα.</p>

	όρου σήμερα.			
Αραβικός πολιτισμός: επιστήμες και τέχνες	<p>Να αξιολογήσουν τη συμβολή των Αράβων στην ανάπτυξη των επιστημών (Μαθηματικά, Ιατρική, Αστρονομία, Φιλοσοφία).</p> <p>Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στον αραβοϊσλαμικό πολιτισμό και τη συμβολή του σε ποικίλες παραμέτρους του παγκόσμιου πολιτισμού και, συνακόλουθα, να αντιμετωπίζουν σήμερα χωρίς προκαταλήψεις όσους προέρχονται από αντίστοιχα πολιτισμικά περιβάλλοντα.</p>	Άλγεβρα, μηδέν, μέσος όρος, άβακας, δεκαδικό σύστημα, πολιτισμική αλληλεπίδραση, διαπολιτισμική επικοινωνία	Ιστορική σημασία, ιστορική ενσυναίσθηση	<p>Δημιουργία καταλόγου με ονόματα Αράβων επιστημόνων του 8^{ου}, 9^{ου} και 10^{ου} αιώνα (ενδεικτικά: Al Khwarizmi - Αλ-Χουαρίσμι 780–850μ.Χ.), Αβικέννας (Ibn Sina, 980-1037), Αβερρόης (Ibn Rushd, 1126-1198) καθώς και σημαντικών επιτευγμάτων τους στην επιστήμη και τον πολιτισμό.</p> <p>Αναζήτηση αραβικών λέξεων στην ελληνική γλώσσα και διαπίστωση της επίδρασης του αραβικού πολιτισμού ή και αντίστροφα (ενδεικτικά: ζενίθ, ναδίρ, άλγεβρα, αλχημεία, αλκοόλ, ζάρι, ελιξίριο).</p>
Αραβική και βυζαντινή τέχνη	Να διακρίνουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ βυζαντινής και αραβικής τέχνης και να τις εντάξουν στο ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης πολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών σχέσεων στη λεκάνη της Μεσογείου.	Πολιτισμικές ανταλλαγές, αλληλεπίδραση, τέμενος, αραβουργήματα, ανεικονική τέχνη, γεωμετρική διακόσμηση, φυτικά θέματα	Πρωτογενείς εικονιστικές πηγές, υλικές μαρτυρίες, επιχειρηματολογία και τεκμηρίωση	<p>Παρατήρηση και συζήτηση σε ομάδες εικονιστικών πηγών που παρουσιάζουν αντιπροσωπευτικά έργα της βυζαντινής και της αραβικής τέχνης.</p> <p>Δημιουργία πίνακα με θέμα τις ομοιότητες και τις διαφορές που θα επισημανθούν από τη σύγκριση των αρχιτεκτονικών συνόλων και του διάκοσμου της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης και του Μεγάλου Τεμένους της Δαμασκού. Ακολούθως, συζήτηση με θέμα την αλληλεπίδραση της βυζαντινής και της</p>

				αραβικής τέχνης στη δημιουργία λατρευτικών χώρων (ναών και τεμένων).
--	--	--	--	--

7. Ο Μεσαιωνικός Κόσμος της Δυτικής Ευρώπης

(8-9 ώρες)

7.1 Το όραμα του Καρλομάγνου

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Η συμβολή του Καρλομάγνου στην πολιτισμική ανάπτυξη της Ευρώπης	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατανοήσουν τη συγκυρία στην οποία ο Καρλομάγνος επιχείρησε να ενοποιήσει υπό την ηγεσία του τις ευρωπαϊκές χώρες και να διεκδικήσει το κληρονομικό δικαίωμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από το Βυζάντιο.</p> <p>Να εξηγήσουν τις ενέργειες του πάπα Λέοντα Γ' και να αξιολογήσουν τον ρόλο του στη ανακήρυξη του Καρόλου ως</p>	<p>Παπικό Κράτος, Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Καρολίδεια Αναγέννηση</p>	<p>Σημαντικότητα, συγκυρία, αιτία και αποτέλεσμα</p>	<p>Επισήμανση στον διαδραστικό χάρτη των κρατών της Ευρώπης και της Μεσογείου το 800 μ.Χ.</p> <p>Ανάλυση και ερμηνεία πρωτογενών ιστορικών πηγών που αναφέρονται: α) στη στέψη του Καρλομάγνου από τον πάπα τα Χριστούγεννα του 800 μ.Χ. και β) στις αντιδράσεις των Βυζαντινών. Στη συνέχεια δημιουργία εικονοιστορίας (σχέδια και λόγοι) των πρωταγωνιστών, η οποία λαμβάνει υπόψη τις</p>

	<p>«Αυτοκράτορα των Ρωμαίων» το 800 μ.Χ.</p> <p>Να αναλογιστούν τις πολιτικές και θρησκευτικές συνέπειες που είχε αυτή η ανακήρυξη στις σχέσεις Βυζαντίου και Δύσης.</p> <p>Να ερμηνεύσουν την καθιέρωση του όρου «Καρολίδεια Αναγέννηση» για την πολιτιστική άνθιση που παρατηρήθηκε την εποχή αυτή στο νέο ευρωπαϊκό κράτος.</p>			<p>διαφορετικές οπτικές.</p> <p>Δημιουργία θεματικών αφισών κατά ομάδες με κοινό θέμα την «Καρολίδεια Αναγέννηση».</p>
--	--	--	--	--

7.2 Φεουδαρχία, ο κόσμος των αγροτών και των γαιοκτημόνων

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Η φεουδαρχική κοινωνία	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να ερμηνεύσουν τις συνθήκες διαμόρφωσης του φεουδαρχικού συστήματος και να αναλύσουν τα χαρακτηριστικά της φεουδαρχικής κοινωνίας και των σχέσεων ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις.</p> <p>Να διερευνήσουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στη δυτική φεουδαρχία και στον βυζαντινό θεσμό της πρόνοιας.</p> <p>Να εξηγήσουν τον συμβολισμό της τελετής της περιβολής και να την αντιπαραβάλουν με αντίστοιχες τελετές της σύγχρονης εποχής (π.χ. ορκωμοσία πτυχιούχων, ανακήρυξη ακαδημαϊκών).</p> <p>Να διερευνήσουν τον τρόπο ζωής των διαφόρων κοινωνικών τάξεων.</p>	<p>φέουδο, φεουδαρχικό σύστημα, αριστοκρατία, άρχοντας, κόμης, υποτελείς, τελετή περιβολής, δουλοπάροικοι, φόροι, εξάρτηση</p>	<p>Αιτία και αποτέλεσμα ομοιότητα-διαφορά, εξήγηση, συγκυρία, συνέχεια-μακρός χρόνος, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη ή διαγράμματος ιεραρχικής δομής με θέμα «φεουδαρχική κοινωνία».</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα στον οποίο αποτυπώνονται οι ομοιότητες και διαφορές του συστήματος της δυτικής φεουδαρχίας με το βυζαντινό θεσμό της πρόνοιας.</p> <p>Παρατήρηση και περιγραφή μικρογραφιών της εποχής, στις οποίες αναπαρίστανται οι δραστηριότητες διαφόρων κοινωνικών ομάδων (κυνήγι, καλλιέργεια γης, γιορτές) και αποκαλύπτονται οι σχέσεις εξάρτησης και ισχύος (π.χ. η μικρογραφία του Σαντιγί ή η σειρά «Οι πολύ πλούσιες ώρες του δούκα του Μπέρι» των αδελφών Λιμπούργκ).</p> <p>Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με βάση τις παραπάνω μικρογραφίες: Οι μαθητές-τριες επιλέγουν απεικονιζόμενα πρόσωπα διαφόρων κοινωνικών τάξεων και συνθέτουν τη βιογραφία τους.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Αναπαράσταση της τελετής της περιβολής. Αντιπαραβολή με ανάλογες τελετές που γίνονται σήμερα.</p>

7.3 Η εκκλησία και οι «άλλοι»

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Εκκλησία και εξουσία	<p>Να κατανοήσουν ότι η Καθολική Εκκλησία δεν διέθετε μόνο θρησκευτική, αλλά και τεράστια οικονομική, πολιτική και κοινωνική δύναμη. Στο πλαίσιο αυτό, να κατανοήσουν τον ρόλο του Πάπα όχι μόνο ως θρησκευτικού αλλά και ως πολιτικού ηγέτη με μεγάλη επιρροή στα χριστιανικά κράτη της Ευρώπης.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι κύριο γνώρισμα της θεολογικής σκέψης κατά τον Μεσαίωνα ήταν η εναρμόνιση της πίστης με τη λογική και την επιστήμη («πιστεύω για να κατανοήσω»).</p> <p>Να μελετήσουν και να συζητήσουν για τους τρόπους με τους οποίους η Καθολική Εκκλησία χρησιμοποίησε τις εικαστικές κυρίως τέχνες για τη διάδοση του δόγματος και την προβολή του μεγαλείου και της</p>	<p>Πάπας, μοναχικά τάγματα, γοθτική τέχνη (αρχιτεκτονική- ναοδομία, υαλογραφία, γλυπτική), Ιερή Εξέταση, αιρετικοί, μάγισσες, Εβραίοι, δεισιδαιμονίες, προλήψεις, αντισημιτισμός, γκέτο</p>	<p>Ιστορική ενσυναίσθηση, συνέχεια και αλλαγή, ηθικές διαστάσεις της Ιστορίας</p>	<p>Περιγραφή και σχολιασμός έργων τέχνης που αναπαριστούν πρόσωπα και σημαντικά γεγονότα της ιστορίας και της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας (π.χ. «Ο Χριστός παραδίδει τα κλειδιά στον Απόστολο Πέτρο», τοιχογραφία του Π. Περουτζίνο ή ο «Θρίαμβος» του Αγίου Θωμά του Ακινάτη του Μπενότσο Γκοτσόλι).</p> <p>Σύγκριση της θέσης, του μεγέθους και των αισθητικών χαρακτηριστικών των γοθικών ναών με τα άλλα κτίρια στις μεσαιωνικές πόλεις (από μικρογραφίες χειρογράφων και σύγχρονες φωτογραφίες διατηρημένων μεσαιωνικών πόλεων).</p> <p>Κατασκευή βιτρό/υαλογραφίας στην τάξη με εύχρηστα υλικά (π.χ. ζελατίνη περιτυλίγματος, γυαλιστερού φωτογραφικού χαρτιού).</p> <p>Χαρτογράφηση καθολικών επισκοπών που λειτουργούσαν σε νησιά των Κυκλάδων και στα Επτάνησα από τον 16^ο αι.</p>

	ισχύος της (π.χ. γοτθική αρχιτεκτονική, υαλογραφίες-βιτρό, ζωγραφική).		
Μοναχισμός	<p>Να κατανοήσουν τις πολλαπλές λειτουργίες των μοναστηριών (οικονομικοί οργανισμοί, κέντρων μελέτης και εκπαίδευσης, χώροι πνευματικής άσκησης, πολιτική, φιλανθρωπία).</p> <p>Να κατανοήσουν τις μορφές που πήραν τα μοναστικά τάγματα και το ρόλο που διαδραμάτισαν στον καθολικό κόσμο.</p> <p>Να διακρίνουν την επίδραση της Καθολικής Εκκλησίας και των μοναστηριών στη διαμόρφωση των ηθικών αντιλήψεων στη δυτική μεσαιωνική κοινωνία.</p>		<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα μοναστικά τάγματα.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Μαθητής υποδύεται έναν μοναχό ο οποίος μιλάει σε χωρικούς και χωρικές, που υποδύονται οι υπόλοιποι-ες μαθητές-τριες, σχετικά με ζητήματα ηθικής συμπεριφοράς.</p>
Αιρέσεις, μαγεία, τρέλα	<p>Να εξηγήσουν την έξαρση των δεισδαιμονιών και προλήψεων, καθώς και την εμφάνιση αιρέσεων στη μεσαιωνική κοινωνία.</p> <p>Να προβληματιστούν γιατί η</p>		<p>Ανάλυση και σχολιασμός γραπτών πηγών, κυρίως εκκλησιαστικών κειμένων, που αναφέρονται στον τρόπο αναπαράστασης και τους λόγους εκδίωξης των αιρετικών και των μαγισσών στον Μεσαίωνα, καθώς και την ερμηνεία με μεταφυσικούς όρους των ψυχικών παθήσεων.</p>

	<p>Καθολική Εκκλησία συνέδεσε τη μαγεία κυρίως με τις γυναίκες.</p> <p>Να αναγνωρίζουν ότι το «κυνήγι των μαγισσών» αποτελούσε πρακτική διαμόρφωσης συλλογικής ηθικής συνείδησης και ενδυνάμωσης του κύρους της Καθολικής Εκκλησίας στον Μεσαίωνα.</p>			<p>Μελέτη γραπτών και εικονιστικών πηγών για την Ιερή Εξέταση, οι οποίες θα φωτίζουν τους λόγους της ίδρυσής της, τους ανθρώπους που τη στελέχωναν, τις κοινωνικές ή θρησκευτικές ομάδες ενάντια στις οποίες στρεφόταν και τις μεθόδους που χρησιμοποιούσε. Ακολούθως, παιχνίδι ρόλων: Σε μια σύσκεψη κληρικοί συζητούν για την αναγκαιότητα ίδρυσης της Ιερής Εξέτασης.</p> <p>Συλλογή γραπτών και εικονιστικών πηγών για την Ιωάννα της Λορένης (Ζαν ντ' Αρκ) και συζήτηση για τους λόγους που κατηγορήθηκε από το εκκλησιαστικό δικαστήριο ως μάγισσα.</p>
<p>Οι διώξεις των Εβραίων Μεσαίωνα</p>	<p>Να γνωρίσουν στοιχεία της ιστορίας και του πολιτισμού των εβραϊκών κοινοτήτων της Ευρώπης.</p> <p>Να συνδέσουν τις διώξεις και την περιθωριοποίηση των Εβραίων από τον 11^ο αιώνα και μετά αφενός με τις κοινωνικο-οικονομικές μεταβολές (φεουδαρχικό σύστημα και συντεχνίες) που τους απέκλειαν από την ιδιοκτησία γης και από πλήθος επαγγελμάτων, και αφετέρου με τον θρησκευτικό φανατισμό, τις προκαταλήψεις και τις</p>			<p>Μελέτη γραπτών πηγών και ανάδειξη των λόγων εκδίωξης των Εβραίων από την Ισπανία.</p> <p>Δημιουργία μίας εικονοϊστορίας με θέμα τον διωγμό των Σεφαραδιτών Εβραίων από την Ισπανία και την εγκατάστασή τους στη Θεσσαλονίκη αξιοποιώντας γραπτές και εικονιστικές πηγές.</p> <p>Επίσκεψη στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης ή στο Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδας (Αθήνα), στα οποία εκτίθενται υλικά κατάλοιπα και μαρτυρίες από την ιστορία και τον πολιτισμό των εβραϊκών κοινοτήτων του ελλαδικού χώρου.</p>

	<p>δεισιδαιμονίες.</p> <p>Να διακρίνουν τις αιτίες του διωγμού των Εβραίων από την Ισπανία το 1492 και να συνδέσουν το γεγονός με την αναγκαστική μετοικεσία τους ανατολικότερα (μεταξύ άλλων και στον υπό οθωμανική κυριαρχία ελλαδικό χώρο) – Σεφαραδίτες Εβραίοι.</p>			<p>Ανάλυση πρωτογενών γραπτών και εικονιστικών πηγών του Μεσαίωνα στις οποίες εμφανίζονται δεισιδαιμονίες σε βάρος των Εβραίων (π.χ. τελετουργικός φόνος χριστιανόπαιδου ή η μεταφορική περιγραφή στα Σαξωνικά Χρονικά, που τους παρομοιάζουν με τα ζιζάνια στον σιταγρό). Απώτερος σκοπός είναι να αποτελέσει αυτή η γνώση τη βάση για τη διαπραγμάτευση του Ολοκαυτώματος στην επόμενη τάξη.</p>
--	--	--	--	--

7.4 Κάστρα και ιππότες

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να περιγράψουν ένα μεσαιωνικό κάστρο (φυσική θέση, οχυρωματικά στοιχεία, εσωτερικά μέρη) και να εξηγούν τη λειτουργία του.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία που συνθέτουν την καθημερινή ζωή των κατοίκων μιας πόλης-κάστρου και να συνθέσουν αφηγήσεις πάνω σε αυτήν.</p> <p>Να επισημάνουν τα κύρια χαρακτηριστικά του ιππότη και τον ρόλο που επιτελούσε στη μεσαιωνική κοινωνία.</p>	<p>πόλη-κάστρο, σπίτια, τείχη, πύλες, πύργοι, περιίδρομος και πολεμίστρες, τάφρος</p>	<p>Η λογοτεχνία ως ιστορική πηγή, Ο κινηματογράφος ως ιστορική αναπαράσταση, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Εργασία σε ομάδες στην αίθουσα Η/Υ: Αναζήτηση στο διαδίκτυο και επιλογή ενός μεσαιωνικού κάστρου από τη δυτική Ευρώπη ή τον ελλαδικό χώρο. Χρήση λογισμικού παρουσίασης με σύντομες περιγραφές, σχέδια (κατόψεις και τρισδιάστατες αναπαραστάσεις) και φωτογραφίες. Προτείνεται η παρουσίαση να καταλήγει στις σύγχρονες χρήσεις των κάστρων.</p> <p>Περιγραφή της καθημερινής ζωής σε ένα κάστρο. Φύλλα Εργασίας: 1.Επαγγέλματα 2.Καθημερινή ζωή 3. Άμυνα-εξοπλισμός</p> <p>Αξιοποίηση του μαθησιακού αντικειμένου «Κάστρα των σταυροφόρων» από το <i>Φωτόδεντρο</i> http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-9153.</p> <p>Δραματοποιημένη ανάγνωση από τους μαθητές-τριες αποσπασμάτων από μεσαιωνικά ιπποτικά έπη. Δημιουργία καταλόγου σύγχρονων κινηματογραφικών ταινιών με ιπποτικές ιστορίες. Συζήτηση για τους λόγους για τους οποίους ελκύονται μέχρι σήμερα οι άνθρωποι από αυτές τις ιστορίες.</p>

7.5 Σταυροφορίες: πολεμώντας στο όνομα του θεού

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς Δευτερογενείς		
Γιατί έγιναν οι σταυροφορίες;	<p>Να γνωρίσουν τους τόπους προέλευσης των σταυροφόρων, τις πορείες και τους προορισμούς τους.</p> <p>Να διακρίνουν την εδαφική έκταση των Σταυροφορικών Κρατών.</p> <p>Να αναζητήσουν και συζητήσουν για τους λόγους (εμφανείς και βαθύτερους) για τους οποίους έγιναν οι σταυροφορίες.</p>	<p>Σταυροφόρος, Σαρακηνός, Άγιοι Τόποι, Ιερός Πόλεμος, Σταυροφορικά Κράτη</p>	<p>Ιστορική οπτική, ομοιότητα και διαφορά, ιστορική ενσυναίσθηση, αίτια, συνέπειες</p>	<p>Συζήτηση της σημασίας του όρου «Σταυροφόρος».</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός εικονιστικών πηγών (μεσαιωνικών μικρογραφιών, τοιχογραφιών) που αναπαριστούν Σταυροφόρους στις εκστρατείες τους.</p> <p>Περιγραφή και σχολιασμός χαρτών στους οποίους αποτυπώνονται οι πορείες των σταυροφόρων και τα κράτη που δημιούργησαν στη Μέση Ανατολή.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου «Σταυροφορίες (χάρτες)», στο οποίο παρουσιάζεται ένα διαδραστικό χρονολόγιο-ιστοριογραμμή για την πορεία των τεσσάρων πρώτων Σταυροφοριών (1096-1204) με τη σταδιακή αποτύπωση των αντίστοιχων πορειών σε χάρτη και σχετικού πληροφοριακού υλικού.</p> <p>http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8975</p> <p>Διερεύνηση και παρουσίαση από κάθε ομάδα μαθητών των λόγων για τους οποίους πραγματοποιήθηκαν οι Σταυροφορίες, μετά από μελέτη δευτερογενών ιστορικών πηγών.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου «Οι</p>

				<p>Σταυροφορίες», στο οποίο παρουσιάζονται οι αιτίες, τα πρόσωπα και οι ενέργειές τους και οι συνέπειες των Σταυροφοριών, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της περιόδου.</p> <p>http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-8805</p>
Η πολιορκία και η Άλωση της Ιερουσαλήμ (1099)	<p>Να αναγνωρίσουν τις αντικρουόμενες οπτικές των αντίπαλων πλευρών (σταυροφόρων πολιορκητών και μουσουλμάνων αμυνόμενων) κατά την πολιορκία της Ιερουσαλήμ.</p>	<p>Μισαλλοδοξία, θρησκευτικός φανατισμός</p>		<p>Χωρισμός μαθητών/τριών σε δυο ομάδες. Η πρώτη ομάδα έχει στη διάθεσή της ιστορικές πηγές για την άλωση της Ιερουσαλήμ από την πλευρά ενός σταυροφόρου, ενώ η δεύτερη ομάδα πηγές από την πλευρά ενός μουσουλμάνου υπερασπιστή της πόλης. Επεξεργασία πηγών για τον εντοπισμό της οπτικής που σχετίζεται με το γεγονός και των επιχειρημάτων που την υποστηρίζουν.</p> <p>Παρουσίαση οπτικών και επιχειρημάτων από τις ομάδες. Σύγκριση μεταξύ τους για τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών. Καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών σε ένα διάγραμμα τύπου Venn.</p> <p>Δημιουργία προσωπικών αφηγήσεων από τους μαθητές-τριες, γραπτών ή ψηφιακών για την κατάληψη της Ιερουσαλήμ, οι οποίες ενσωματώνουν και τις δυο οπτικές και αξιοποιούν στοιχεία των πηγών.</p>
Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204)	<p>Να κατανοήσουν τις αιτίες, τις συνθήκες και τις συνέπειες που είχε για το Βυζάντιο η Άλωση του 1204.</p>	<p>Άλωση, Λατινοκρατία, λατινικά κράτη, ελληνικά κράτη:</p>	<p>Πολυπρισματικότητα</p>	<p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από Δυτικούς και Βυζαντινούς ιστορικούς και χρονογράφους, με σκοπό την ανάδειξη των διαφορετικών οπτικών που είχαν οι δύο πλευρές.</p>

	<p>Να διακρίνουν τα εδαφικά όρια των λατινικών και των ελληνικών κρατών που δημιουργήθηκαν μετά την Άλωση του 1204.</p>	<p>Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας, Αυτοκρατορία της Νίκαιας, Δεσποτάτο της Ηπείρου, Δεσποτάτο του Μυστρά, το σύμβολο του δικέφαλου αετού, Ποντιακός Ελληνισμός, εραλδική τέχνη</p>	<p>Ακολουθως, συμπλήρωση φύλλου εργασίας/δίστηλου πίνακα με αποσπάσματα στα οποία αποτυπώνονται οι διαφορετικές οπτικές.</p> <p>Παρατήρηση των αλλαγών που προκάλεσε στον χάρτη της περιοχής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου «Βυζαντινή Αυτοκρατορία 1204-1261: Η διαμόρφωση των συνόρων», στο οποίο παρουσιάζονται οι αλλαγές των συνόρων μετά την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους, το 1204, μέχρι την ανάκτησή της, το 1261, με τη χρήση διαδραστικού χάρτη. http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/9128</p> <p>Παρακολούθηση και συζήτηση του ιστορικού ντοκιμαντέρ «Ελληνισμός και Δύση: Επεισόδιο:001, Το χρονικό της τέταρτης σταυροφορίας, 0000056095» από το Ιστορικό Αρχείο της ΕΡΤ. http://archive.ert.gr/56095/</p> <p>Παρατήρηση νομισμάτων, εμβλημάτων και οικοσήμων ηγεμόνων των λατινικών κρατών και συζήτηση των χαρακτηριστικών τους, της σημασίας και της προέλευσής τους.</p>
--	---	---	---

8. Ανακαλύπτοντας παλιούς και νέους κόσμους: Αναγέννηση και Εξερευνήσεις

(7-8 ώρες)

8.1 Αναγέννηση

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να γνωρίσουν τη σημασία της Αναγέννησης και τα χρονικά όρια της περιόδου. Ειδικότερα, να αιτιολογήσουν την απόδοση της ονομασίας «Αναγέννηση» στην ιστορική περίοδο, σε συσχέτιση με τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής και λατινικής γραμματείας.</p> <p>Να συνδέσουν το φαινόμενο της Αναγέννησης με τις ιδιαίτερες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στην Ιταλία του 15^{ου} και κυρίως των αρχών</p>	<p>Αναγέννηση, σύνδεση με την αρχαιότητα και την κλασική παράδοση, ανθρωπισμός (ουμανισμός), προοπτική</p>	<p>Υλικές μαρτυρίες, αλλαγή, τομή, κύκλος</p>	<p>Μελέτη δευτερογενούς πηγής για τη σημασία του όρου «Αναγέννηση» και δημιουργία εννοιολογικού χάρτη στον οποίο θα αποτυπώνονται τα κύρια σημεία και οι συνδηλώσεις.</p> <p>Συζήτηση πάνω σε αποσπάσματα του λόγου του Πίκο ντε λα Μιράντολα «Για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια» και ανάδειξη της νέας αντίληψης για τον άνθρωπο ως «ελεύθερο και έντιμο δημιουργό και διαμορφωτή του εαυτού του».</p> <p>Διαθεματικές δραστηριότητες (Ιστορία-Εικαστικά-Μαθηματικά) για τη γραμμική-γεωμετρική προοπτική στην Αναγέννηση. Παρατήρηση και σχολιασμός χαρακτηριστικών έργων, όπως ο «Μυστικός Δείπνος» του Λεονάρντο ντα Βίντσι ή η «Μνηστεία της Παρθένου» του Ραφαήλ, καθώς και άσκηση εφαρμογής της τεχνικής από τους μαθητές-τριες.</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός έργων του Λεονάρντο ντα</p>

	<p>του 16^{ου} αιώνα.</p> <p>Να κατανοούν τη διαφοροποιημένη αναγεννησιακή αντίληψη για τον άνθρωπο ως ον με αξιοπρέπεια και ελεύθερη βούληση.</p> <p>Να διακρίνουν βασικά χαρακτηριστικά της αναγεννησιακής τέχνης στη ζωγραφική, τη γλυπτική και την αρχιτεκτονική σε αντιπαράβολή με τη θρησκευτική ζωγραφική των προηγούμενων αιώνων.</p>			<p>Βίντσι (π.χ. σχέδια μηχανικών επινοήσεων) για την κατανόηση της έννοιας του «homo universalis» (καλλιτέχνης και επιστήμονας).</p> <p>Χωρισμός των μαθητών-τριών σε δύο ομάδες για την οργάνωση δύο ψηφιακών θεματικών εκθέσεων με έργα ζωγραφικής της Αναγέννησης, η πρώτη με θρησκευτικά θέματα και η δεύτερη με μυθολογικά, στις οποίες αναδεικνύονται βασικά χαρακτηριστικά της (π.χ. η αρμονία με τη φύση, το εμπειρικά ωραίο, ο προοπτικός σχεδιασμός).</p>
--	---	--	--	---

8.2 Βενετία: το κράτος της θάλασσας

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να εντοπίσουν στον χάρτη τις περιοχές (παραθαλάσσιες και νησιά) που περιελάμβανε το κράτος της Βενετίας μετά την Δ΄ Σταυροφορία.</p> <p>Να προβληματιστούν για τους λόγους που οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες παραχωρούσαν προνόμια στους Βενετούς και για τις συνέπειες αυτών των παραχωρήσεων.</p> <p>Να ανακαλύψουν τα υλικά και πολιτισμικά κατάλοιπα που άφησε στον ελλαδικό χώρο η παρουσία των Βενετών.</p>	<p>Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας, Βενετοκρατία, θαλάσσιο εμπόριο, εμπορικά προνόμια</p>	<p>Χώρος, εξήγηση, διαφορά, αιτίες και συνέπειες, υλικές μαρτυρίες</p>	<p>«Βενετία, μια πόλη χωρίς γη»: δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με αυτό τον τίτλο (να περιλαμβάνει, εκτός από πληροφορίες και εικόνες και χάρτες.) Παρατήρηση σε ειδικό γεωγραφικό χάρτη των εμπορικών δικτύων των ιταλικών πόλεων της Βενετίας, της Γένοβας και της Πίζας. Σχολιασμός της αντιστρόφως ανάλογης, σε σύγκριση με την έκτασή τους, δύναμης που προσέφερε στα ιταλικά κράτη το δίκτυο αυτό.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα εμπορικά προνόμια που παραχώρησαν οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες στη Βενετία (μορφές προνομίων, αιτίες παραχώρησης, συνέπειες και αντιδράσεις).</p> <p>Δραστηριότητα τοπικής ιστορίας: Ως μελέτη περίπτωσης προτείνεται να εξεταστεί μια πόλη του ελλαδικού χώρου που γνώρισε βενετική κυριαρχία.</p> <p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με σύγχρονες φωτογραφίες, χαρακτηριστικά εποχής και σχετικά υπομνήματα σε βενετικά κάστρα της Ελλάδας.</p>

				<p>Δημιουργία ενός πολιτιστικού χάρτη της Ελλάδας, στον οποίο να αποτυπώνονται οι θέσεις των σημαντικότερων βενετσιάνικων κάστρων.</p> <p>Συζήτηση για τη σημασία του ελέγχου του εμπορίου στο Αιγαίο πέλαγος και στην ανατολική Μεσόγειο.</p>
--	--	--	--	--

8.3 Ναυσιπλοΐα και νέοι κόσμοι: ανακαλύπτοντας τα πέρατα της γης

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Μεγάλοι θαλασσοπόροι και ανακαλύψεις	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να προσδιορίζουν το χώρο, το χρόνο και τους πρωταγωνιστές των μεγάλων εξερευνήσεων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους σκοπούς για τους οποίους έγιναν τα μεγάλα ταξίδια των εξερευνητών</p>	<p>Εξερευνήσεις, ανακαλύψεις, τεχνολογία, υπερπόντια ταξίδια, καραβέλα, αστρολάβος, πυξίδα</p>	<p>Χώρος (μεγάλη κλίμακα), αιτίες, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, εξέλιξη, κίνητρα</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα ταξίδια των θαλασσοπόρων και κατηγορίες: α) τόπος (χώρες προέλευσης και χώρες προορισμού), β) χρόνος (χρονολογίες), γ) τα πρόσωπα (εξερευνητές), δ) οι διαδρομές.</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός παγκόσμιου χάρτη στον οποίο αποτυπώνονται τα παραπάνω στοιχεία.</p>

	<p>(πολιτικούς, οικονομικούς, θρησκευτικούς).</p> <p>Να αντιληφθούν τις συνθήκες πραγματοποίησης των μεγάλων ταξιδιών.</p> <p>Να κατανοήσουν την αιτιακή σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και στην πραγματοποίηση των εξερευνήσεων.</p>			<p>Βιογραφική ιστορία: <i>Η ζωή ενός εξερευνητή</i>. Οι μαθητές-τριες/τριες επιλέγουν ανά ομάδες έναν θαλασσοπόρο εξερευνητή και αναζητούν στο διαδίκτυο πληροφορίες για αυτόν (π.χ. χώρα προέλευσης, προσωπικά κίνητρα, συνθήκες ταξιδιών του κτλ.). Παρουσίαση στην ολομέλεια της τάξης. Εναλλακτικά: Κάθε μαθητής/τρια επιλέγει έναν θαλασσοπόρο εξερευνητή και γράφει μια επιστολή προς τους δικούς του αφηγούμενος τις εμπειρίες και τα συναισθήματά του.</p> <p>Για τις παραπάνω δραστηριότητες μπορεί να αξιοποιηθεί η ηλεκτρονική εφαρμογή στο Φωτόδεντρο «Οι θαλάσσιοι δρόμοι στην εξερεύνηση του κόσμου».</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη όπου εμφανίζονται οι εφευρέσεις εκείνης της εποχής (καραβέλες, αστρολάβοι, χάρτες και πυξίδες) και οι βελτιώσεις που επέφεραν στη ζωή των ναυτικών, στη χάραξη νέων θαλάσσιων δρόμων και στην ασφαλή πραγματοποίηση υπερπόντιων θαλάσσιων ταξιδιών.</p> <p>Συζήτηση σε ολομέλεια. Σύνθεση πληροφοριών και εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τη</p>
--	--	--	--	---

				συμβολή της τεχνολογίας στην πραγματοποίηση των εξερευνήσεων.
Οι Ευρωπαίοι και οι «άλλοι»: η υποταγή των ιθαγενών πληθυσμών	<p>Να αναλογιστούν τις αιτίες και τις συνέπειες της συμπεριφοράς των αποικιοκρατών στους πληθυσμούς και τους πολιτισμούς της αμερικανικής ηπείρου.</p> <p>Να προβληματιστούν πάνω στο ζήτημα τι σημαίνει «πολιτισμένο» και «απολίτιστο» τότε και τώρα, αφού καταγράψουν φυλετικά και πολιτισμικά στερεότυπα που έχουν επιβιώσει μέχρι σήμερα για τους ιθαγενείς λαούς.</p>	<p>Προκολομβιανοί πολιτισμοί, αποικία-αποικιοκρατία, ιθαγενείς, Ινδιάνοι, δουλεία, «απολίτιστος», πολιτισμική ταυτότητα και ετερότητα</p>	<p>Σύγκριση, κίνητρα, συνέπειες</p>	<p>Μελέτη αντιπαρατιθέμενων πρωτογενών πηγών που περιγράφουν τους ιθαγενείς πληθυσμούς της Αμερικής και δικαιολογούν ή καταδικάζουν τη συμπεριφορά των αποικιοκρατών απέναντί τους. Αξιοποίηση κυρίως χαρακτηριστικών της εποχής που αναπαριστούν τη ζωή των ιθαγενών, τα οποία είχαν μεγάλη απήχηση στην Ευρώπη, διαμόρφωσαν τα στερεότυπα για τους λαούς των κατακτημένων περιοχών και, σε μεγάλο βαθμό, χρησιμοποιήθηκαν για να δικαιολογήσουν τη βία και την εκμετάλλευση. Βλ. ιστοσελίδα «ΚΟΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΗ ΧΩΡΙΣ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ»</p> <p>http://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/contents/human-rights-in-the-history-of-art/the-development-of-education-in-europe-a-brief-introduction</p> <p>Ποικίλες βιωματικές δραστηριότητες: παιχνίδια ρόλων, αντιπαράθεση επιχειρημάτων κτλ.</p>

8.4 Τυπογραφία: το βιβλίο γίνεται κτήμα του λαού

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να εντοπίσουν τα κοινά σημεία και τις διαφορές ανάμεσα στα χειρόγραφα του Μεσαίωνα, στη Βίβλο του Γουτεμβέργιου και στα σύγχρονα βιβλία.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι το βιβλίο έγινε βαθμιαία κτήμα των πολλών χάρη στην εύκολη αναπαραγωγή των αντιγράφων.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το βιβλίο εξελίχθηκε σε χρήσιμο εργαλείο επικοινωνίας και ραγδαίας διάδοσης των ιδεών.</p> <p>Να παρατηρήσουν οπτικές πηγές που απεικονίζουν το πρώτο τυπογραφικό εργαστήριο.</p> <p>Να περιγράψουν τη διαδικασία</p>	<p>Χειρόγραφα, βιβλίο τυπογράφος, πλάκα, μελάνι, πιεστήριο, εκτύπωση</p>	<p>Χώρος, τομή, τεκμήρια</p>	<p>Μελέτη οπτικών και γραπτών πηγών (π.χ. χαρακτηριστικά από βιβλίο που τυπώθηκε το 1574, συμβόλαιο ανάμεσα σε τυπογράφο και τραπεζίτη που χρηματοδοτούσε την λειτουργία τυπογραφείου, εκτύπωση γεωγραφικών χαρτών). Δημιουργία καταλόγου με τις αλλαγές που έφερε η εφεύρεση της τυπογραφίας.</p> <p>Αντιστοίχιση διαφορετικών τύπων βιβλίων με τον τρόπο γραφής ή τυπογραφίας που τους ταιριάζει. Αξιοποίηση συναφούς εικονογραφικού υλικού και γραπτών πηγών.</p> <p>Έρευνα στο διαδίκτυο για τα πρώτα βιβλία που εκτυπώθηκαν, καθώς και για τον αριθμό κυκλοφορίας αντιτύπων. Συζήτηση για την αξία της εφεύρεσης της τυπογραφίας στην διάδοση των νέων ιδεών και στην ανάπτυξη του πολιτισμού. Γενίκευση: συζήτηση για την αξία των εφευρέσεων στην ζωή του ανθρώπου.</p>

	<p>τυπώματος του βιβλίου με βάση τα κινητά στοιχεία.</p>			<p>Παιχνίδι ρόλων με βάση το ακόλουθο σενάριο: «Βρισκόμαστε στο πρώτο τυπογραφικό εργαστήριο και αναλαμβάνουμε δράση. Ο τυπογράφος στοιχειοθετεί το κείμενο με τη βοήθεια των μεταλλικών χαρακτήρων. Ο επικεφαλής επιτηρεί και ελέγχει την εργασία. Το φύλλο διαβάζεται και ελέγχεται για να διαπιστωθεί η επιτυχία της εκτύπωσης». (Οι μαθητές-τριες/τριες αναλαμβάνουν τον ρόλο του τυπογράφου, των εργατών και των πελατών).</p>
--	--	--	--	---

8.5 Μεταρρύθμιση: η αμφισβήτηση του Καθολικισμού

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατανοήσουν την Μεταρρύθμιση ως ένα κίνημα αμφισβήτησης της Καθολικής Εκκλησίας.</p> <p>Να συσχετίσουν τη Μεταρρύθμιση με τις πολιτικές και οικονομικές αλλαγές της περιόδου, όπως η αποδυνάμωση της φεουδαρχίας και η ανάπτυξη της πρωτο-καπιταλιστικής κοινωνίας.</p> <p>Να συνδέουν την ανάπτυξη της λογοτεχνίας της Μεταρρύθμισης με την τεχνολογική εξέλιξη της τυπογραφίας.</p>	<p>Προτεστάντες-διαμαρτυρόμενοι</p>	<p>Αλλαγή, ρήξη, αιτίες και συνέπειες</p>	<p>Ανάλυση της εικόνας του Girolamo da Treviso, <i>Οι Τέσσερις Ευαγγελιστές λιθοβολούν τον Πάπα</i> (1536, Windsor-Βασιλική Συλλογή) σε συνδυασμό με τη διακήρυξη του κειμένου των 95 θέσεων, το οποίο τοιχοκόλλησε ο Λούθηρος στο ναό του Wittenberg το 1517.</p> <p>Δραματοποίηση της αντιπαράθεσης των θέσεων του Μαρτίνου Λούθηρου και του Πάπα Λέοντος με τη μορφή παιχνιδιού ρόλων.</p> <p>Αναζήτηση της σημασίας των ειδών της Λογοτεχνίας της Μεταρρύθμισης στο λεξικό, έντυπο ή ψηφιακό (λίβελος, κήρυγμα, πραγματεία, ύμνος, ελεγεία, ωδή, ιστορικό άσμα).</p> <p>Επίσκεψη στην ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης – Μουσείου Morgan, όπου φυλάσσεται η περίφημη Βίβλος του τυπογράφου Johann Gutenberg (1455), και φυλλομέτρησή της http://www.themorgan.org/collections/works/gutenberg/page/1 . Καταγραφή και σχολιασμός των τυπογραφικών και διακοσμητικών στοιχείων.</p>

				Σχολιασμός του θρησκευτικού χάρτη της Ευρώπης που διαμορφώθηκε μετά την κατίσχυση του προτεσταντικού κινήματος.
--	--	--	--	---

9. Ο Οθωμανικός κόσμος (5-6 ώρες)

9.1 Η Κωνσταντινούπολη γίνεται οθωμανική

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- Προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να προσδιορίσουν χρονικά και γεωγραφικά την οθωμανική εξάπλωση μέχρι το 1453. Να κατανοήσουν το περιεχόμενο των όρων «ενωτικοί» και «ανθενωτικοί» και να συζητήσουν για τις	Εμιράτο, Οθωμανοί, Οθωμανική Αυτοκρατορία, Σουλτάνος, Ενωτικοί και Ανθενωτικοί, Άλωση της Κωνσταντινούπολης	Συνέχεια και αλλαγή, χώρος και χρόνος, ιστορική ενσυναίσθηση, αντικρουόμενες ή αλληλοσυμπληρωματικές πηγές, πολυπρισματικότητα	Μελέτη και σχολιασμός ψηφιακού χάρτη στον οποίο αποτυπώνεται η οθωμανική εξάπλωση τον 14 ^ο και 15 ^ο αιώνα. Δημιουργία και υπομνηματισμός χάρτη στον οποίο σημειώνονται οι οθωμανικές κατακτήσεις, οι οθωμανικές πρωτεύουσες και οι σημαντικές πόλεις της περιόδου με τη

	<p>ευρύτερες διαστάσεις και συνέπειες της θρησκευτικής αντιπαράθεσης των δύο μερίδων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους παράγοντες που οδήγησαν αφενός στην αποδυνάμωση του βυζαντινού κράτους και αφετέρου στην ενίσχυση του οθωμανικού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τον αντίκτυπο που είχε η Άλωση στον χριστιανικό κόσμο της Δύσης και της Ανατολής, καθώς και τις μορφές με τις οποίες αποτυπώθηκε στις ελληνικές λαϊκές παραδόσεις.</p>			<p>χρονολογία της κατάκτησής τους.</p> <p>Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών οι οποίες φωτίζουν τις σημασίες των εννοιών «ενωτικός» και «ανθενωτικός». Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Ένας ενωτικός και ένας ανθενωτικός αντιπαρατίθενται με επιχειρήματα πάνω στα ζητήματα της Ένωσης των Εκκλησιών και την τύχη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Μελέτη και σχολιασμός χάρτη όπου αποτυπώνεται η Βυζαντινή και η Οθωμανική Αυτοκρατορία τις παραμονές της Άλωσης.</p> <p>Μελέτη βυζαντινών και οθωμανικών γραπτών πηγών που αναφέρονται στην Άλωση της Κωνσταντινούπολης (π.χ. Κριτόβουλος και Χρονικό του Ασίκ Πασαζαντέ). Συμπλήρωση φύλλου εργασίας με σύντομα αποσπάσματα από οθωμανικές και βυζαντινές πηγές για να προκύψουν και να συζητηθούν/εξηγηθούν οι διαφορετικές οπτικές.</p> <p>Συλλογή εικόνων με αναπαραστάσεις της Άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς. Ο υπομνηματισμός τους</p>
--	---	--	--	---

				<p>προτείνεται να περιλαμβάνει: α) τον δημιουργό, β) το θέμα, γ) το καλλιτεχνικό είδος, δ) τον χρόνο και τον τόπο κατασκευής και ε) σύντομη περιγραφή.</p> <p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής υλικών τεκμηρίων και γραπτών δευτερογενών πηγών με τίτλο «Η Άλωση με τα μάτια κατοπινών».</p> <p>Συλλογή, μελέτη και δραματοποιημένη παρουσίαση «θρήνων» για την Άλωση.</p> <p>Συζήτηση για τη σημασία που είχε η Άλωση για τους ανθρώπους μεταγενέστερων εποχών.</p>
--	--	--	--	--

9.2 Η Οθωμανική Αυτοκρατορία και οι υπήκοοί της

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να προσδιορίσουν τη μεταβαλλόμενη έκταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (15ος-18ος αιώνας) και να εντοπίσουν την πρωτεύουσα, τις σημαντικές της πόλεις, καθώς και τους κύριους χερσαίους και θαλάσσιους δρόμους που την διέτρεχαν.</p> <p>Να διερευνήσουν τον τρόπο που ήταν οργανωμένη η οθωμανική κοινωνία με βάση: α) τη θρησκεία (μουσουλμάνοι και μη μουσουλμάνοι-ζιμήδες) β) το φορολογικό καθεστώς (σουλτάνος/τιμαριούχοι και ραγιάδες).</p> <p>Να επισημάνουν και να αξιολογήσουν τις υποχρεώσεις των ζιμηδων απέναντι στην οθωμανική εξουσία (φόροι, μη συμμετοχή στην οθωμανική διοίκηση, δικαστήρια, παιδομάζωμα-γενίτσαροι,</p>	<p>Μουσουλμάνοι, ζιμήδες, ραγιάδες, βακούφι, τιμαριούχος, τσιφλικι-τσιφλικές, παιδομάζωμα, γενίτσαρος, θρησκευτική κοινότητα, φορολογία, πολιτισμική αλληλεπίδραση</p>	<p>Μακρά διάρκεια, ιστορική οπτική, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Μελέτη χαρτών με τις επεκτάσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από το 15ο μέχρι και 18ο αιώνα. Εντοπισμός βασικών πόλεων και χερσαίων και θαλάσσιων δρόμων. Προσδιορισμός της περιόδου της μέγιστης επέκτασης και συρρίκνωσης των ορίων του οθωμανικού κράτους το 18ο αιώνα.</p> <p>«Γιατί το croissant έχει αυτό το σχήμα;»: συζήτηση για τον θρύλο που συσχετίζει το γνωστό έδεσμα με την αποτυχημένη πολιορκία της Βιέννης από τους Οθωμανούς.</p> <p>Κατασκευή κοινωνικής πυραμίδας ή εννοιολογικού χάρτη με τις βασικές κοινωνικές ομάδες που αποτελούσαν την οθωμανική κοινωνία και σχολιασμός της θέσης τους. Ακολούθως παιχνίδι ρόλων.</p> <p>Μελέτη μικρογραφιών χειρογράφων σχετικών με την οικονομική ζωή στο οθωμανικό κράτος και συζήτηση για τον τρόπο που ήταν αυτή οργανωμένη.</p> <p>Τοπική ιστορία: Εντοπισμός και καταγραφή σε χάρτη των οθωμανικών μνημείων που υπάρχουν</p>

	<p>διαφορετική ενδυμασία).</p> <p>Να συζητήσουν για τις επαφές και τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στους πληθυσμούς των διαφορετικών θρησκευτικών κοινοτήτων κατά τη διάρκεια της οθωμανικής εποχής καθώς και τις επιβιώσεις τους στη γλώσσα, στη μουσική και στον υλικό πολιτισμό των βαλκανικών λαών μέχρι σήμερα.</p>		<p>στην ευρύτερη περιοχή κατοικίας των μαθητών/μαθητριών (τζαμιά, μπεζεστένια, χαμάμ, χάνια/καραβανσεράγια κ.ά.). Συζήτηση για τη λειτουργία τους στην οθωμανική περίοδο.</p> <p>«Σχεδιάζοντας ένα ταξίδι στην Κωνσταντινούπολη»: Οι μαθητές-τριες παρουσιάζουν πολιτιστικές διαδρομές, οι οποίες περιλαμβάνουν μνημεία και τις επιμέρους γειτονιές που θα μπορούσαν να επισκεφτούν σε ένα ταξίδι τους στην Κωνσταντινούπολη.</p> <p>Δημιουργία πολιτιστικών οδηγών συλλέγοντας πληροφορίες για τα μνημεία και τις περιοχές που επέλεξαν.</p> <p>Δημιουργία ενός μικρού λεξικού με λέξεις τουρκικής προέλευσης που χρησιμοποιούνται στην ελληνική γλώσσα (μανάβης, μπακάλης, παζάρι, γιουβαρλάκια, κιοφτές, πεϊνιρλί, караγκιόζης, πεσκεσί, αλισβερίσι κτλ.).</p> <p>«Φαγητά και γλυκά από το οθωμανικό παρελθόν»: οι μαθητές-τριες συλλέγουν συνταγές με φαγητά και γλυκά που παραπέμπουν στο οθωμανικό παρελθόν (κεμπάπ, κεφτέδες, σουτζούκια, λουκούμια, μπακλαβάς, κανταΐφι, κ.ά.).</p> <p>«Από ξένο τόπο»/ 'Üsküdar'a Gider İken': οι μαθητές-τριες ακούν το τραγούδι στα ελληνικά,</p>
--	--	--	--

				<p>τουρκικά, εβραϊκά-σεφαραδίτικα, βουλγαρικά, αραβικά, αλβανικά, σερβικά και συζητούν για τις πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=uKGYJty6QoQ</p>
--	--	--	--	--

9.3 Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και οι ορθόδοξοι πληθυσμοί της αυτοκρατορίας

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατηγοριοποιήσουν τους ορθόδοξους χριστιανικούς πληθυσμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με κριτήριο τη γλώσσα τους.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης στο οθωμανικό κράτος και να εκτιμήσουν τη σημασία του για τους ορθόδοξους</p>	<p>Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης, εξισλαμισμοί, Φαναριώτης, κλέφτης, αρματολός, μεταβυζαντινή τέχνη</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ιστορική οπτική, ιστορική ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη με θέμα το Οικουμενικό Πατριαρχείο.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών και παιχνίδι ρόλων: Ένας ελληνόφωνος, ένας τουρκόφωνος, ένας βουλγαρόφωνος και ένας αλβανόφωνος ορθόδοξος συναντιούνται σε ένα πανηγύρι, με αφορμή τη γιορτή ενός τοπικού αγίου και συζητούν για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, αλλά και τον ρόλο της ορθόδοξης εκκλησίας στη ζωή τους.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Ένας Φαναριώτης, ένας προεστός,</p>

	<p>πληθυσμούς.</p> <p>Να καταγράψουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι ορθόδοξοι πληθυσμοί στο οθωμανικό κράτος (παιδομάζωμα, φορολογία, υποδεέστερη θέση, εξισλαμισμοί κτλ.).</p> <p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν για την κοινωνική διαστρωμάτωση των ορθόδοξων υπηκόων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και να προσδιορίσουν το ρόλο συγκεκριμένων ομάδων σε αυτήν (Φαναριώτες, προεστοί, κλέφτες, αρματολοί).</p> <p>Να κατανοήσουν την εξέλιξη της χριστιανικής τέχνης μετά την άλωση (μεταβυζαντινή τέχνη).</p> <p>Να συζητήσουν για τη σημασία και τον ρόλο που είχε η ελληνική παιδεία και γλώσσα για τους ορθόδοξους πληθυσμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p>			<p>ένας κλεφταρματωλός, ένας ναύτης και ένας αγρότης συζητούν για τη ζωή των ορθόδοξων στο οθωμανικό κράτος και για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.</p> <p>Εντοπισμός και καταγραφή μεταβυζαντινών μνημείων στην ευρύτερη περιοχή των μαθητών/τριών. Σύγκριση του αρχιτεκτονικού διάκοσμου και των τοιχογραφιών με αντίστοιχες της βυζαντινής εποχής και συζήτηση για τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.</p> <p>Δημιουργία χάρτη με μαρτυρημένα σχολεία κάθε είδους που συνέστησαν οι ελληνορθόδοξες κοινότητες κατά την περίοδο αυτή. Ακολούθως, γραπτή ή δραματοποιημένη αφήγηση ενός δεκάχρονου χριστιανού που ζει σε μια οθωμανική πόλη και αναφέρεται στη φοίτησή του στο σχολείο.</p>
--	--	--	--	--

10. Η Μεσόγειος των πολιτισμών: μια ιστορική επισκόπηση από τη ρωμαϊκή εποχή ως τους νεότερους χρόνους με επίκεντρο την κοινή θάλασσά μας (ώρες 2-4)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να απαριθμήσουν στη μεγάλη κλίμακα του χρόνου τα κράτη και τις αυτοκρατορίες που συγκροτήθηκαν στη λεκάνη της Μεσογείου από τη ρωμαϊκή εποχή μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα και να συνοψίσουν τα κύρια γνωρίσματά τους.</p> <p>Να καταγράψουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μεσογειακού χώρου και να συζητήσουν για το πώς αυτά αποτυπώθηκαν στους πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν σε αυτόν.</p> <p>Να οργανώσουν, ως τάξη ή σε συνεργασία με άλλα σχολεία, ανοικτή εκδήλωση (έκθεση</p>	<p>Αυτοκρατορίες, πολιτισμοί, γεωγραφία, αξίες, διαπολιτισμική επικοινωνία</p>	<p>Χώρος και χρόνος, ιστορική ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά, συνέχεια και αλλαγή, ηθική διάσταση</p>	<p>Κατασκευή ιστορικής χρονογραμμής με τα σημαντικότερα κράτη και τις αυτοκρατορίες που σχηματίστηκαν στη Μεσόγειο από τη ρωμαϊκή εποχή ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη, στον οποίο θα καταγράφονται οι αυτοκρατορίες της Μεσογείου και τα κύρια χαρακτηριστικά τους.</p> <p>Κατασκευή φωτο-κολάζ με τίτλο «Η Μεσόγειος έχει τη δική της ιστορία».</p> <p>Οργάνωση εκδήλωσης, ανοικτής στην τοπική κοινότητα, με τίτλο «Η Μεσόγειος, σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών», στο πλαίσιο της προετοιμασίας της οποίας προτείνεται η σύγχρονη και η ασύγχρονη επικοινωνία με μαθητές-τριες τάξεων άλλων μεσογειακών λαών, η αλληλεπίδραση και η</p>

	<p>φωτογραφίας και εικαστικών έργων, μουσική, θεατρική παράσταση) στο τέλος του σχολικού έτους, με αφιερώματα στον πολιτισμό άλλων μεσογειακών κρατών.</p>		<p>αναζήτηση διαφορών και ομοιοτήτων σε διαφορετικούς τομείς πολιτισμικής έκφρασης (π.χ. μουσική, ζωγραφική, λογοτεχνία).</p> <p>Πρόσκληση στην τάξη μελών της τοπικής κοινωνίας που έχουν διαφορετική εθνοπολιτισμική καταγωγή και ανάδειξη, μέσω της αφήγησης των βιοϊστοριών τους, τόσο στοιχείων του πολιτισμού καταγωγής τους όσο και της σημασίας της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης για τη διαμόρφωση της πολιτισμικής τους ταυτότητας.</p> <p>Προτείνεται ακόμη η δημιουργία έκθεσης φωτογραφίας με θέμα «Μεσόγειος, η θάλασσα που μας χωρίζει, η θάλασσα που μας ενώνει», στην οποία θα αναδεικνύονται οι πολλαπλές και διαφορετικές όψεις της κοινής ιστορίας των μεσογειακών λαών και ο πολιτισμός τους.</p>
--	--	--	---

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Πρόσκληση σε βυζαντινό γεύμα (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 5 του Προγράμματος Σπουδών «Ο κόσμος του Βυζαντίου» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες εστιάζουν στις διατροφικές συνήθειες στη βυζαντινή κοινωνία και ενθαρρύνουν τη συσχέτιση αυτών των συνηθειών με την οικονομική κατάσταση και την κοινωνική θέση των ανθρώπων, τη θρησκευτική πίστη (π.χ. νηστεία), τις γεωγραφικές συνθήκες (π.χ. απόσταση από τη θάλασσα), την ευφορία της γης, τις εμπορικές συναλλαγές και τις πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις των κατοίκων του Βυζαντίου με άλλους λαούς. Ταυτόχρονα, γίνονται συγκρίσεις με σύγχρονα τρόφιμα και διατροφικές συνήθειες. Ως τόπος επιλέγεται η Κωνσταντινούπολη και ως χρονικό σημείο αναφοράς ο 11^{ος} αιώνας. Αξιοποιούνται πολυτροπικές ιστορικές πηγές και προτείνονται ερευνητικές στρατηγικές και πολύαισθητηριακές βιωματικές τεχνικές μάθησης.

Η γη είναι στρογγυλή: Ανακαλύπτοντας τον κόσμο (3-4 διδακτικές ώρες)

Επιστήμη και μεγάλες ανακαλύψεις. Η συνάντηση των Ευρωπαίων με τους διαφορετικούς πολιτισμούς. Τα αποτελέσματα των ανακαλύψεων.

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 8 του Προγράμματος Σπουδών «Ανακαλύπτοντας παλιούς και νέους κόσμους: Αναγέννηση και εξερευνήσεις» και ειδικότερα με την ενότητα «Ναυσιπλοΐα και νέοι κόσμοι: ανακαλύπτοντας τα πέρατα της γης». Εκτιμάται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι μαθητές-τριες/τριες θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τον κόσμο των θαλασσοπόρων, τους χάρτες, τα εργαλεία και τις τεχνικές προσανατολισμού, τη συμβολή των επιστημονικών γνώσεων. Θα επιχειρήσουν να κατανοήσουν τη συνάντηση των Ευρωπαίων με ανθρώπινες κοινωνίες και πολιτισμούς πολύ διαφορετικούς από τους δικούς τους, καθώς και τις συνέπειες, θετικές και αρνητικές που επέφεραν.

Άνθρωποι και κτήρια: ρωμαϊκή και βυζαντινή αρχιτεκτονική (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με τα δύο πρώτα κεφάλαια του ΠΣ (1. «Ο ρωμαϊκός κόσμος» και 2. «Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη της Ανατολής»). Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες. Εστιάζει στη ρωμαϊκή αρχιτεκτονική των αυτοκρατορικών χρόνων (δημόσια κτήρια και έργα, forum, ιππόδρομοι, υδραγωγεία), στη συνέχεια και στις αλλαγές στην Πρώιμη και Μέση Βυζαντινή περίοδο (αρχιτεκτονικοί τύποι ναών, κιστέρνες, οχυρωμένες πόλεις) και στις χρήσεις τους. Τέλος, ως παράδειγμα μελέτης προτείνεται ο ναός της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη.

Υπάρχουν κι άλλοι: Γυναίκες, παιδιά και δούλοι (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 5 του Προγράμματος Σπουδών «Ο κόσμος του Βυζαντίου» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες εστιάζουν στη ζωή των παιδιών και των γυναικών στην ύστερη αρχαιότητα και στο Βυζάντιο.

Γνωρίζοντας έναν άλλο κόσμο: η Κίνα.

α) Κίνα και Βυζάντιο: ο «δρόμος του μεταξιού», β) Το ταξίδι του Μάρκο Πόλο στην Άπω Ανατολή (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με την ενότητα 4.3 «Οι εμπορικές σχέσεις του Βυζαντίου με άλλους λαούς» Με αυτό το θεματικό φάκελο επιδιώκεται μια πολυπρισματική προσέγγιση των σχέσεων ανάμεσα σε δύο πολύ διαφορετικούς κόσμους: Ο κινεζικός πολιτισμός με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και την αυτόνομη πορεία του, οι σχέσεις που αναπτύχθηκαν και οι αλληλεπιδράσεις που σημειώθηκαν ανάμεσα σε αυτόν και τις δύο πολιτισμικές όψεις της Ευρώπης, την ανατολική-βυζαντινή και τη δυτική-μεσαιωνική, η Κίνα με τα μάτια των Ευρωπαίων εξερευνητών και τα στερεότυπα που διαμορφώθηκαν στις «δυτικές» κοινωνίες για αυτήν, τουλάχιστον ως την αποικιοκρατία. Οι μαθητές-τριες θα κληθούν να αντιπαραβάλουν τη σύγχρονη εικόνα και τα πολιτισμικά στερεότυπα των δυτικών για την Κίνα και τους Κινέζους με την εικόνα και τα στερεότυπα των πρώτων συναντήσεων. Θα είναι χρήσιμη και η συνεξέταση των ιεραποστολικών ταξιδιών. Η ανάδειξη της διάστασης ανάμεσα στο σύγχρονο κόσμο, στον οποίο η Κίνα αποτελεί την κατεξοχήν, οικονομική τουλάχιστον, δύναμη της παγκοσμιοποίησης, και την εποχή της πρώτης γνωριμίας και «αλληλο-ανακάλυψης», προσδοκείται να συμβάλει αποφασιστικά στην ενίσχυση της ικανότητας ιστορικοποίησης των παιδιών και στην καλλιέργεια κρίσιμων για την ιστορική και πολιτική τους συνείδηση δεξιοτήτων. Υπολογίζεται ότι θα απαιτηθούν 2-3 διδακτικές ώρες.

Αυτοκράτορας και λαός στο Βυζάντιο (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 4 του Προγράμματος Σπουδών «Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες καλούνται να απαντήσουν στα ιστορικά ερωτήματα: Ποιος μπορεί να γίνει αυτοκράτορας στο Βυζάντιο (εθνοτική και κοινωνική προέλευση, κληρονομικό δικαίωμα); Ποια είναι η σχέση της γυναίκας με την πολιτική εξουσία; Έχει ο λαός δικαιώματα; Πώς εκφράζεται και πώς διεκδικεί τα αιτήματά του; Ποια είναι η σχέση λαού και αυτοκράτορα;

Εκχριστιανισμοί: κηρύσσοντας το λόγο του Θεού στους «βαρβάρους».

(α) Ιεραπόστολοι του Βυζαντίου: διευρύνοντας τα όρια του ορθόδοξου κόσμου στην Ανατολή. (β) Πάπες, ιεραπόστολοι και μοναχοί: ο Χριστιανισμός στη Δύση επιβιώνει και επεκτείνεται (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται (α) με το κεφάλαιο 4 του Προγράμματος Σπουδών «Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία» και ειδικότερα με την ενότητα «Οι γειτονικοί λαοί του Βυζαντίου: εκχριστιανισμός και διπλωματία» και (β) με το κεφάλαιο 7 «Ο μεσαιωνικός κόσμος της δυτικής Ευρώπης». Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες.

Ιππότες και κάστρα στο Μεσαίωνα:

Κοινωνική προέλευση και θέση στην κοινωνική ιεραρχία. Άρχοντες και υποτελείς. Όπλα και τακτικές. Ηρωικές αφηγήσεις-μεσαιωνική λογοτεχνία. Βυζαντινές καστροπολιτείες (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 7 του Προγράμματος Σπουδών «Ο μεσαιωνικός κόσμος της δυτικής Ευρώπης» και ειδικότερα με την ενότητα «Κάστρα και ιππότες». Προσφέρεται ποικιλία πολυτροπικών πηγών, πρωτογενών και δευτερογενών (ιπποτικά χρονικά, ποίηση, μουσική, ενδυμασία, κινηματογράφος και μυθιστορήματα), ενώ το θέμα μπορεί να συνδεθεί και με τοπικά μνημεία-οχυρώσεις της περιοχής του σχολείου (π.χ. το κάστρο των Ιπποτών στη Ρόδο ή η καστροπολιτεία του Μυστρά). Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες.